

Hüdrī - Meno.

3
—
279

Seeweete.

Tulkosjs līhdumneeks.

Makia 30 kop.

== Rīgā, 1908. ==

Jidewuļi
grahmatu apgahdneeziba
« PROMETEJS. »

0 309065911

L.	V. B.
AG	IR.
65605	

28

Drukats pee J Krūmina Rīgā, Suworova celā Nr 44.

Eewads.

Seeweete naw semaka buhtne, šalihdjinot ar wihreeti, bet ir zitada, nekà winšch. Wina ir mahte, winšch — tehws. Wini representè diwus špeklus, no kuru kopošchanàs radees wišs dšihwo-jošchais, — diwas materijas pirmatnejàs ihpašchibas, pateizotees kuraam wina pahrnes mušchigàs pahrwehrišchanas. Rats fahrtas preekšstahwis eenešs kopejā harmonijā šawas šawadibas, un tahdā finā rodas jaunās formas — waj nu augstakās waj tikai daščadas pehz šawām ihpašchibam. Rā diwi kermenī, šaweenodamees weens ar otru, rada jaunu, tāpat ari — bet tikai pilnigaki — dod jaunu dšihwibu wihreetis un šeeeweete, weenoti no mihleštibas. Wini izželšchanàs awots ir weens, un wini šastahdošchee elementi, — weenlihdšigi šawā starpā; starpiba ir tikai šcho elementu daščadā kombinacijā.

Spreešt par to, kas augstakās — wihreetis waj šeeeweete — buhtu tušcha wahrdu leetošchana. Seeweete ir wihreēšcha draudšene un wihreetis — šeeeweetes beedris wišās šišiškās un prahta dšihwes parahdibās. Sawruhp wini ir bešpehzīgi kaut ko radit. Pareiši, daba praša no šeeeweetes leelakus šišiškus uparus, nekà no wihreēšcha, bet par to mahtes štahwoškis rada winai lomu, kuras nošihme wehl lihds šchim laikam naw pilnigi no winas šaprašta. It kà par atlihdšinašchanu par šcheem

gruhtajeem šīšīšfecu upureem, daba apdahwinajuši
šeeweeti ar augstaku tikumibas organizaciju, šalib-
dšīnot ar wihreeti un ušlifuši winai peenahkumu
apšargat zilwezes tikumu un šchšīstibu. Un šee-
weetei jatura augsti daituma, taišnibas un mihle-
štibos karogs, jo beš tikumiškā progresā naw do-
majams garīgais un materialais progress.

Pirmá dala.

Seeweete pee daschadàm tantam un daschados wehstures periodos.

I.

Seeweete pee pirmlaiku tautam.

Tas apraksts bibelē, kà bij raditi pirmee zilweki, rahda mums pareisu seeweetes stahwokli tai laika periodā, kad ebreju tautu teikas bij pirmo reiji usrakstītas. Schai epīfodā neteek minets par Lilitu, — seeweeti, raditu weenā laikā ar wihreeti un neatkarīgaku, kà Gewu; taišni šchā winas rakstura neatkarība tīf kōti nepatīka pirmojam zilwekam, ka winšch to padšina no jewis. Tad Deews winas apprezinaja ar welnu, bet zilwekam dewa Gewu, raditu no wina ribas; kahrđinata no tšchuškas, Gewa šawukahrt kahrđinaja šawu w'hru un tahdā šinā palīka par zehloni wišām zilweku dšimuma nelaimem.

Schis nainwais stahsts, tīf neschehliqi apwainodams seeweeti un attaišnodams wihreeti, nodereja par pamatu seeweetes wehrđsinaschanai areešchu tautu gimenē. Dehl atšwabinaschanās no šchā juhga, kas gulās uš winas ar wišu muhšchīgās

tumšības smagumu, viņa zīnījās un vēl lihdš
šchim zīnās, kaut gan ar maseem panahkumeem.

Tahds ir ņeeweetes ņtahwoklis wiņās Austrumā
ņemēs, kur ta bauda brihwibu tikai nedaudš walstis,
un ari tad tikai relatiwu un ne ar ko negarantetu.
To paņchu mehš redņam Afrikā, Dzeanijā, Amerikā
un ņenajā Eiropā. Šchis ņtahwoklis ir zeeņchi ņaiņtits
ar ņozialeem apņtahkteen.

Miņwehņturiskā laikmetā, wiwreetis, atraņdamees
ņem instinkta eepaida, eeguwa weemu waj wairak
ņeeweetes ar wiltibas waj waras palihdņibu. Pehz
tam, peeņpeeņts apņargat ņawas ņeewas un behrnus
no lihdsņenscheem un eenaidneeka, wiņņch aiņeedams
ņarā, atņtahja ņeewetem mahjas un behrnu audņi-
naņchanas ruhpes.

Daņchās ņenajās ziltis ņeeweetes bij kopejs
ihpaņchums un wiwreeņchi tās aiņņargaja ar kope-
ņeem ipehkeem. Tahda ņabeedriņka organizacija ra-
dija tahdu ņtahwokli (Matriarchat), pehz kura behrni
bij atkarigi tikai no ņawām mahtem, kurām bij leela
wara ņawās ziltis; wiņi palika par manteneekeem
pehz wiņām un tehwaņ bij jadod tām pajumte.
Kā redņams, tahdas bij paraņchas Kina lihds ņuņchi
waldiņchanai, Indijā, uņ Adamenes ņalam, wehl
neņen pee aiņņrahzes kaņakeem, Sirijā un ņtarp wee-
tejeem indijaneescheem Kalifornijā. Tahdas nenor-
malitates ņiņiologiņkā ņinā, peelihdņinoņchas zilweku
augņtakeem ņihditaju dņihwneekeem, Returno iņņkaidro
ar religijas eepaidu.

Daudšwiwriiba ar brahkeem tika praktiņeta ņtarp
pirmatnes arabeem, Indijā, uņ Beilones ņalas;

wina pastahw ari wehl tagad Tibetà, tur wezafà brahka feewa top par feewu ari wifseem jaunakeem. Uf Malabares, staryp Mairu kastes lojekkeem ari bij isplatita daudswihriba, pee kam wihri kopigi ustu-reja jawu kopeju feewu: weens apgahdaja to ar apgehrbu, zits ar rihseem u. t. t.

Daudsseewiba pastahweja wifàs walstis uf wifas semes lodes un tà wehl daudsàs fastopama lihds schim laitam.

Seeweeschu skaits gandrihs wifur pahrsneedsa wihreeschu skaitu (no kam ari zehlas paradums nonofaut meitenes), tà ka wihreeschi, wairaf padoti daschadam breefman, mira 'eelakà skaità. No schi ze'las nepeezeeschamiba pehz daudsseewibas, tà ka feewetem weenàm paleekot, bij wajadfigs apjargatajs. Yeelako daku walstis, stiprafee wihreeschi jaga few feewas un atwehleja tàs jaunakeem un wahjakeem tikai par atteezigu maksu, tà tas noteek ari tagad Australijas pirmatnu rahsu starypà. Tà ka wehrqu nebij tad feeweetes eenhnia winu weetu, apstrahdadamas jawa wihra femi un gani-damas wina lopus.

Uf Sidichi salàm wirsneekem bij lihds 400 feewas. Sulufu, kafru un hotentoto feewas ar preeku apfweiza jawa skaita paleelinaschanu, jo no tam winu peenahkumi masinajàs.

Vauliba bij jahkumà tikai ka weikalists aprehkins un no mihlestibas newareja buht ne runas. Seewa, paklanfiga un trihzojscha jawa wihra preekschà, ais wina muguras to ar preeku apmah-nija un atdewàs pirmajam jatiktajam, wihinata

no wina dahwanam. Augsch-Nilas apgabalā un
uf Madagaſkaras ir kaut kaš živil-laulibai lihdijs
pirmo ſeeru (jeb kà winu ſauz. „leelo“) nem ar
wirſneeka atkauju, zitas ſpehlē nelikumigās jeb „ma-
ſās“ ſeemas lomu. Daſchi weenſeewibas mehgiſta-
jumi ſahk parahditees uf Samoas un Zaun-Se-
landē. Bet ſeeweetes ſtahwoklis ſcheit ne ar ko
neatſchiras no kuſtonu ſtahwokka: iſpildidamas
wiſus darbus, winas atrodas pilnā padewibā ſa-
weem wiſreem, kureem ir teeſiba par wimu dſih-
wibu un nah.vi.

Seeweete pee fenatnes kulturelãm tautam.

1. Seeweete Ašijã. 2. Winaš ſtahwokliš pee fenatnes Eiropãš tautam : greekeem, romeefcheem un barbareem.

Auſtrumõš, ſahkot no firmãš fenatnes laikeem, ſeeweete ir wãiraf waj maſaf noſpeeſta. Bet ſenã Egipte, peederoſcha pehž ſawas rahſãš un kulturãš drihſaf Aſijai, nekã Afrikai, rahda ſchini ſinã iſnehnumu. Scheit, ſinama laika periodã, ſeeweetes eẽnem augſtafu ſtahwokli, nekã niſreeſchi. Meiſareenei bij leelaka wara un zeeniſchana, nekã keiſaram. Pehž laulibaš lihguma noteifumeem, wihrã bij japaſklaufã ſeewai. Bet weenš no keiſaru dekreteem iſnihzinaja ſcho ſeeweefchu pahrafumu par wiſreeſcheem, kaut ari ſeeweetes patureja ſawu agrako neatkaribu. Faraonu waldiſchanaš laikã atgadijaš ari daudſſeewiba, kaut gan reti. Meiſareem — neſkaitot peeguletajaš — bij pa trim waj tſchetrãm ſeewã, no ſurãm tiſai weena ſkaitijaš kã keiſareene.

Indija uš ſeeweeti arweemu ſkatijaš, kã uš wahju, garigã ſinã neſpehjiqũ buhtni. Manu atwehleja bramineem nemt pa tſchetrãm ſeewã no daſchadãm kaſtãm, pee kam otras ſeewãš behrni peedereja tam, kaš dewa wihrã nãudu preeſich tãš eeguhſchanaš. Tagad Indija aſſihta weenſeewiba, kaut gan pirnãš ſeewãš neauglibãš gadijumã atwehleš nemt otru. Bet no taħda leetas ſtahwokka ſeeweete netapa brihwaka : laulibaš noſlehgãchana wehl behrna gadoš

issauza pilnigu ņeeweetes nospeeschanu tumšibā. Wihram ir teešiba ņķķirtees no ņeemas, ja winai naw behruu waj ir tikai meitenes, ja wina ir ņlima ar neisdsēedinajamu ņlimibu, waj ja ir tai ņlitts raksturs. Seewai, ņaprotams, tahdas ņķķirņchanas teešibas no wihra naw, pat pee wina daudsgadigas prombuhņchanas, un wispahrigi dabun kaħdu eewehribu tikai tad, kaħ ta paleef par deħla maħti.

Behz liħuma, induņu atraitnei wajaga ņadedņinatees uņ ņahrta, kopā ar wihra lihķi; ja wina ir uņ gruħtām kaħjam, tad ņodiņchanas laikņ teeķ atliķts lihķņ behrna dsēemdeschanai. Angķeem ne maħums bija jazihnas ar ņķķo paraņķu. Beesķi paņķas atraitnes luhķja peħz atweħles mirt, tik ķoti gruħta ir winu dņihwe peħz wihra nahwes: winām naw teešiba iķeet otrķeif pee wihra un ir tikai Ćimenei par nastu.

Manu, induņu liħumdeweķs, tura ņeeweeti par beņzeribas ņemako buħtni. Behz wina wahrdeem, „ņeeweetes buħtu Ćimenes nelaime, ja winu kaħtram ņolim neluhķotos paķaķ wihreeņķi. Ne meitene, ne ņeeweete newar kaħtko darit, pat ņawā maħjā, beņ wihreeņķa kontroles: behrnibā — tehwa, weħlaķ wihra, deħla waj wihra radeneeka; ņeeweeti neķad newar beņ uņraudņibas atņtaħt“.

Sķeem wahrdeem lihķņ ņķim laikam ir liħuma ņpeħķs, ne tikai Ķndijā, bet ari wiņur: weħl ņalihķĶinot neņen ņeeweete Sweedrijā un Sķweizē tika tureta par muħņķigi nepilngadigu. Behz Manu preeķķ rakķteem, wihram zentiģi jaiņluħķo ņew ņeewa: winai jahuħt ņķaiņtai un Ćrazioņai, bet ta nedriħķņt maħzet laņit un deģot. Seewa ir ķā wihra kaħpone waj

wehrdfene; wina nedrihft nofaukt winu wahrda un fehjtees kopā ar winu pee galda. Nā rezultats tahdai indufu ſeeweetes noſpeeſchanai, iſejoſchas behrna gados pee wihra, beefchi pee ſirmgalwja, — rodas wiſas rahſas nowahjinaſchanās, kapeh3 ari Anglijas neezigās kareiwju nodafas ir ſpeh3igas turet bailēs miljonus weetejo eedſihwotaju.

Induſu ſeeweetes ir ſkaiſtas, bet winu ſkaiſtums ahtri nowihft no preekſchlaiku mahtes ſtahwoſka. Winas teef iſdotas pee wihra 8 waj 10 gadus wezas, tapeh3 ka bramnam, lai nekriſtu ſaunā, wajaga meitai atraſt pajuntu agrafi, pirms wina top pee-
auguſi; bet lid3 12 gadeem nina paleef wehl pee ſawa tehwa, kur ta wahzas ſchukt un ehdeenu pagatawot. Ja ſeewa paleef neuftiziga ſawam wihram, wina teef noteſata, peh3 Manu likuma, uſ ſaploſi-
ſchanu no ſuneem uſ laukuma, bet winas noſeedſibu lihdsdalibneeks teef ſadedſinats uſ ſarkani nokarſetas djeſu gultas. Ja noſeedſneeks ir bramins, tad winu eefwehti u uhlu ſahrtā. Perſijā teef praktiſeta wehl leelaka bahrdſiba, ſihmejotees uſ neuftizigām ſeewam.

Āinā, ſpreeſchot peh3 noſtahſteem, ſeeweetes pirmā laikā bij ſopejs ihpaſchums, peederoſchs wiſeem wih-
reeſcheem. Wehlaki lauliba iſweidojas tahda, ſahdu meh3 redſam pee mongokeem un tatarcem. Pee pehdejeem notika tirdſneezijſs lihgums lee3ineeka ſlahbtuhtnē, pee ſam meitene atdewās wihram, ſas tās nopirka, tikai peh3 tam, kad winas tehws ſa-
nehma no wina-iſtauleto daudſumu aunu, wehrſchu, ſirgu un zitu lopu. Pee turkmeneem meitenes no-

šaga, pee kam laupitajs šehrās ari pee laupišchanas, lai pazeltu šawas šeevas zenu.

Kineešču ģimenēs meitas tika apšihmetas numureem: № 1, № 2 u. t. t. Daka mafjās par šeevu tika mafjata lihds laulibai, pahrejais — laulafchanas deenā. Jaunā šeeva tika pahriwesta pahr šawa wihra šleegšni — paradums, kas pašahweja ari reiš Romā un atgahdinošs šeevu aifweščanu pee wimu nolaupiščanas. Minā tehws wareja rihfotees ar šawu meitu pehz šawas patikas, winišč wareja pahrdot par naudu: winas newainibu waj atdot to šawa weeša rihžibā. Tahda pašcha teešiba ir ari wihram. Augštajeem un bagatajeem Kineešcheem war buht wairakas šeevas, pee kam „mafajām“ šeevam japašlauša „leelajai“, jeb lifumigajai un jazeeni ta kà mahte. Wihram, kas pašemo šawu „leelo“ šeevu lihds „mafai“ waj paaugština pehdejo, peenahkas šiteens ar bambuša needras nuhju.

Kineetes un japanetes ir padotas šahkumā wezakeem, pehz tam wihram, un pehz wina nahwes — dehleem, šewiščki wezakajam. Winas dšihwo eešlehgtu dšihwi neehd kopā ar wihreem un dehleem un flušedamas apšalpo pee galda. Atraitne war tikt iššaišta otrreiš pee wihra no nomiruščhā wihra ģimenes, bet šewiščki teef zeenitas šeeweetes, furas atšakās no otras laulibas. Ir atgadijees pat, kad winas publiški padarijuščas šew galu, preeščhlaifus pašludinot par šawu apnemščchanos ar peenahzigu šwinigumu. Pehz šawštarpejas weenoščchanās laulatee war iščkirtees. Neustizigās šeevas eeleeš zeetumā waj pahrđod, bet winas lihdsdalibneeku noteeša uš

nahwi zaur nošlahpešchanu. Minā paleef par manti-
ncekeem tikai puiseni, bet Japanā — pirudšimtajš,
weenalga puisens waj meitene, un ari ņeewectes no-
špeestiba ņeheit ir mašaka.

Kineelem ir balta ahda, ņchauras eegareni-apatas
azis un garas kašenas rošas. Bagatās ņchirās
meitenem ņakropto kašjas, lai tās paliktu ņa behrneem
deht kam behrneem toti jazeesch un padara negra-
žiosu wianu eeschanu. Zau septimus gadus wezas
winas ehđ atšewišchi no ņaweem brahkeem. No
12. gada winas war ņkatitees uš eelas tikai zaur
treliuu ņlehgeem, waj pee logeem peestiprinatos
špogulos. 20 gadu wezas winas isđod pee wihra.
Uš eelas winas parahdas ne žitadi, ka neštuwās,
un newar apmeklet tectrus; mahjā ņarihktos ņweht-
kos, winas peedalas ņehđot aiš trelineem. Galwenā
nodarbošchanās kineetem ir ruhpes par winu ņlaisu-
mu, un winas ir ari leelas mahšleneezes ņhini
šinā, iškrāšodamas ņew luhpas un ņmaganas ar
ņarkanu krašsu, pehž tam kađ nomasgats gihmis ar
peena un pudera maišjumu. Starp winām ir toti
išplatita ņmehkešhana.

Kas ņihmejas uš nabagajām ņeewectem, kuras
peespeestas pelnit ņew pahrtiku, tad winas dšihwo
paštahwigi kopā ar wihreešcheem un neiškropto ņew
kašjas. Pee ņewišklas kineeschu ņeeweeschu ņchirās
war peeskaitit tejnizu dežotajas, kuru ušdewuus ir
kineescheem likt ašmiršt mahjas dšihwes garlaižibu,

Japanas „geišchas“, jeb dežotajas ari ilgu laiku
bij weenigžš ņeewectes, kuras baudiņušchas kaut kađdu
išglihtibu. Nereti nabadšigeē wežaki atđod ņawas

meitas jewiſchku „dejojchana atrepreneru“ mahzibai, dabudami no teem 100 lihdj 250 frankas. Tirgojas ari ar adopteteem behrneem, kas teef praktifeta plaſchos apmehros. Weitene atdota mahzibâ, teef eewetota jewiſchâ mahjâ, kas eenemta tikai no „geiſchâm“; winâm dod ehft, apgehrbj un mahza dejot un dſeedat. Bej tam, wina eemahzas ſpehlet uf tamburinas, deklamét dſejas un paſneeht tehju. No dewitâ gada winas jau pawada „geiſchu“ uf w:fareem, palihdj aptalpot-pee galda un kawè laiku publikai ar daſchado jozigo iſtureſchanos. Apmahzifchana no ſcha laika top wehl nopeetnaka un pat nogurdinoſchaka, tapeh; fa lihdj 12 gadam winai jaeemahzas loti labi dejot, lai parahditos publiſkâs weetâs, teatros, dejas wafaros, fur tai japrot patift un jazenſchas uſwaret, kas paaugſtina winas zenu. Kad buhs runa par ſcho laiku ſeeweeti, tad mehſ redſejim, jif daudj pahrwehrtuſchâs ſenas eeraſchas pat wiſtahkajos Auſtrumos.

Bet tagad atgreeſifimees wehl pee ſenâm tautam. Pee ſeneem arabeem, furi paſiſtami zaur ſawu zeetſirdibu un kas tika tureti par zilweku ehdejeem, bij paradumâ nolaut meitenes, kuras bij tikai fâ leekas ehdejas tuſſneſi, fur beeschi bij gruhiti dabut uſturu; ar to paſchu noluhku apraka ſemê dſihwas wezas ſeeweetes. Bateizotees ſcham, ſeeweſchu bij maf, un tika praktifeta daudjwihriba, pee kam wihru ſkaiſ nedrihſſteja pahrſneeht deſmit. Wehl ari tagad katram arabim jaatwehl meita ſawam brahſa dehlam.

Ur wangineezem, ſaprotams, netaiſija nekahdas

zeremonijas, tās izdalīja šavstarpeji un apgahjās ar winām pehz patikas. Ari šcholaiku tautas šchini jinā neapeetas labaki, atwehlot šawam fara špehkan ištuteetes kolonijās, kà winam eepatihkas.

Seewas neustiziba wišur tika šodita ar leelako zeetširdibu: pee arabeem šeeweeti un winas mihtako nomehtaja atmeneem, pee beduineem nozirta galwu; pee kabileem weens nelikumigs škuhpsis tika štingraki šodits, nekà šlepławiba.

Pee berbereem šeeweete eenehna šoti apškaušchannu šahwofli. Tuaregu šeeweetes, šewišchki bagatās un augštmanes, bij šoti neatkarigas. Winām peedereja gandrihs wiši šemes gabali, un winas bij pilnteešigas par šawu mantu un behrneem, kuri ari tureja tās par šawām mahtem. Winas iſgahja pee wihra pehz pašchu iſwehles, ehda pee weena galda ar wihreem, kureem til un tã winām bij japaklawša, un kuri wareja tās nošit winu neustizibas gadijumã. Tuaregu šarpã bij wairak lašit un rakštit pratejas šeeweetes, nekã wihejšchu, un pirmajam mums japateizas par to, kã paglabajušchees lihdi šcham laikom šeno berberu rakšti. Šeeweetes nodarbojās ar lašichanu, rakštišchannu, mušiku, rokdarbu un šopã žetoja beš wihejšcheem, kã pawadones. Winām bij teešiba pagehret šchkiršchanos un peešpeest wihrus pee weenlaulibas.

Abišinijas šeeweetes baudija leelaku brihwibu, kas ineedšās pat dašchureiš lihdi iſwirtibai; šchkiršchanās notika šoti weegli, un atgadijās šeeweetes, kurās šchkirtas 7 reišes.

Senatnē mehš šaštopam Auštrumos šeeweetes,

štahwoščas wejelu tautu preekščgalâ. Tâ, ušglabajušes teika par Babilonijas keisareeni, Semiromidu, par Sawijas keisareeni Ataliju, par Paluiras keisareeni Senowiju, neškaitot daščas še. weetes, kuras tapuščas flawenas zaur kahdu nebuht labdgribu waj paščuſupureščanâs darbu.

Virms mehš pahrejam pee Ģiropeešču tautu ſeeweetes liktena ſenatnē, peemineſim par weenu dihwainu parašču, kura wehl lihds ſchim laikam paſtahw daščâs weetâs: lihds ko peedſimſt behrns, ģimenes tehws ģulſtas ģultâ ſawas ſeewas weetâ, un pehdejâ to apkop, kâ ſlimu. Lihdſiġu ģadijumu atſtahġta Returno: 1852. ģadâ, Ģivianâ, weens teeſneſis, braukdams pa upi uſ augſču, iſleetoja indianeeſča weeſmihlibu un palika pa nakti wina buhdâ. No rihta pamodees, wiņſč dabuja ġinat, ka nakti peedġima behrns. Mahte pee tam ne weenureiſ neekleedſâs, un, lihds ko tapa ģaiſčs, nogahġa pee upes, kur nomasġajâs pate un nomasġaja jaunpeedġimušcho. Šchâi laikâ winas wihrs palika ġutot un ſpehleja ſlimâ lomū, pagehrojču ſeewas apkopſčanu.

To pašču parašču mehš redſam Ģaun-Mekſikâ, kur laimineenes nahk apſweikt ģimenes tehwu par laimigo dſemdeſčanu; pee tam ueweens negreeſč nekahdu wehribu uſ mahti, kura iſpilda wiņus mahġas peenahkumus. To pašču war ſaſtapt Kalifornijâ un pee ibereeſcheem, ſelteem, ſkiteem.

Returno redſ ſchini dihwainâ paraščâ pirmo individualiġma ſaġeſčanos pret komuniġmu. See-weete, pehġ wina domam, paġekâs pehġ ſawa ſabeed-

riska itahwokka pa weenu pakahpeemu augstaf — un, lai ari zil sems wehl ir schis pakahpeens, tas tomehr rahda par kaut kahdu progresu schai jinā.

Gimenes un laulibas ewoluzija, pa datai — seewetes sakwollis, gahjis gandriht wišur zaur weenām un tām pašchām pašem, isweidodamās pee weenām waj otrām tautam tikai šihkumos: galwe- nās formas ir wišur weenadas.

Senajā Greetijā seeweete bij padota klusai un noslehgtai dšihwei. Wihreetis waj nu nolaupija jew seewu, waj nopirka to no tehwa. Keisi pahr- kahpdama šawa wihra mahjas šleegni, seeweete wareja šatiftees ar kahdu tikai ar wihra atkauju Weenigais ko no winas pagehreja, — tas bij tapt par mahti leelai gimenei. Ateneetes nepeedalijās nekahdos šwehtkos. Gluschi neisglihtotas, winas newareja dot šweem wihreem patihkamu šabeedribu, furi mekleja usjautrinašchānu pee daitajām un gud- rajām heterem. Dasčas no schām heterem bij paš- sishstamas zaur šawu prahtu un isglihtibu, šā, par peem., Aspāšija, furu apprezeja Periklis.

Greeteete no paščas behrnibas newaldija par jewi, un winu isdewa pee wihra beš tās šinas. Pehz tehwa waj wihra nahwes ta tapa winu mante- neeku ihpašchums, tā šā pate newareja tapt par mantneezi pehz wineem. Bet pamāsam šchi eerascha mainas, un no Solona laikeem, kad seewai no wi- nas wezakeem teek dots lihdsi puhrs, seeweetes šahš uselpot brihwaki, pazet galwu augstaf un pat teežas us peedalischanos šabeedriškos darbos.

Spartā jaunās meitenes baudija wairaf brih-

wibu, neti Atenās, peedalotees, peem. gimna-
stikās wingrinašchanās.

Neustizigā ņewa tika noteefata uŝ nahwi, un
wihrs pats iŝpildija ņeho ŝpreedumn leezineeku klaht-
buhtnē. Ŝķirŝchanās apķlahja ņewu ar negoda
ņegu, no ņuras greeķetes baidijās, ķapeķ; ari tās
neiŝleetoja ņawu teeŝibu pagehret iŝķirŝchanu.

Sawā mahŝlā un kulturā Greeķija atŝtahja ee-
wehrojāmu weetu ņeweetei, perŝonifizejot winās
gudribu Minerwas, daiķumu Weneras un ŝrņibu
Dianas tehlos. Deŝā ņeweete parahdas ķā paregotaja
(orakuls). Bet ņewa un mahte eenem wehķ paŝemotu
ŝtahwoķķi lai gan nebij ŝpeeŝtas aķķi paķlauŝit.

Ras atteeķas uŝ ņeweetes ŝtahwoķķi Romā
tad, ķā ŝināms, romeeŝķu meitenes ļaupija winu
nahķamee wihri. Wehķak ņķķi paraŝķķa uŝģlabajās
meitenes pahņeŝķānā par winās wihra mahķas
ŝķeeģņi. Buhdāna ņawa tehwa ihpaŝķūms, romee-
ŝķu meitene tika ņahķūnā no wina pahrdota; ķad
wihrs atrodās prombuķŝķānā ilģaķi par trim gadeem,
tad tehws wareķa iŝdot winu otrēiŝ pee wihra
Rā ģimenes ģalwai, tam biķa teeŝiba par winu uŝ
dķihwibu un nahwi. Romeeŝķu liķūms atķahwa
nepreķetam ģilweķam briķwu ķopoŝķānos ar ņeweeti,
ķuru newareķa preķet: ar aktriŝi, ķurtiŝaneeti, at-
ŝķķirtu ņewu, atŝwabinatū wehrdŝeni. Behrņi no
ŝķās ķopoŝķānās netika tureti par tehwa ģimenes
loķeķķeem un tee netika peķķ wina par manteneeķķeem;
bet ar ļaiķu biķ dota eeŝpeķķa winus adoptet.

Romeeŝķu meitenes tika aģri iŝdotas pee wihra
paraŝķi ļau 22 ģadus weķas. Beeŝķi winās ņaderi-

naja jau pehz djiinjhanas un, katrà jinà, pehz
lifuma, ne wehlat kà 7 gadus wezas. Romeeschu
matrona baudija tomehr leelaku brihwibu, nekà
seewa Greekijà: wina wareja iseet weena no mahjas,
apmeklet teatrus un weesibas. Bet tas, kuras seh-
deja mahjà un nodarbojās ar aušchanu un wehrp-
šchanu, baudija leelu zeenibu. Neškatotees uf rela-
tiwo brihwibu, romeete bij tehwa un wihra ihpa-
šchums, un pehz lifuma škaitijās — zif tas dih-
waini — par šawa wihra m e i t u un par m a h j u
šaweem behrneem. Nleetodams šawu teešibu „pa-
mahjit“ seewu, wihrs wareja to šift, kas ari tifa
praktisets. Šapat kà Greekijà, wina wara šneedšas
lihds tam, ka winšch wareja aisdot waj nowehlet
šawu seewu kahdam nebuht radneekam waj draugam,
un seewai wijs tas klušot bij japahrzeešch. Ša,
Katons atwehleja, ar seewas tehwa peekrišchanu,
šawu seewu Marziju, kura tai laikà atradās uf
gruhtam kahjam, šawam draugam, Hortensijam,
un štarp wineem bij nošlehgts kontrakts. Marzija,
kuras atwehli uf šcho lihgunnu neweens neprafija,
palika pee šawa jaunà wihra lihds wina nahwei
pehz kam Katons nehnia to šew atpakaš kopà ar to
naudu, kuru ta mantoja no mitušchà wihra. No
muhju redšes štahwokta Katona išturschjanās ir ne-
tikumiga; bet newajaga ašmiršt, ka to laikū seeweete
tika tureta, par tahdu pašchu leetu un par šawa
tehwa, wihra un winu manteneeku ihpašchumu, kà
raga lopi, firgi, wiša manta. Šahda eedoma par
seewu, kurai japaklauša šawam pawehlneekam-wihram,
rešpeedušeš leelakà waj masakà mehrà ari muhi-

laifu likumos, šewišchli tajos, furi pamatoti uš romeešchu teešibu; bet šcholaifu wihri parasti neišleeto šawas teešibās. Maš pa mašam tehwa un wihra neaprobešchotà wara pawahjinajās, un wihrs wairs newareja pahrdot šeewas puhru; šeewai tagad bij šaws ihpašchums, un wina eeguwa teešibu pehž tehwa tapt par manteneezi. Šchiršchanās pālifa weegli pecejama.

Madās šitiwas laulibas, furās šeeweetes par šinamu naudas šumu, eegahdajās šew „šalma wihrus," furi špehleja lomū tika fà pahrluhkotaji par winu leetam; palekot pee tam pilnigi brihwas, winas, tadehš nemajaš, netika padotas Auģušta lišumam, šihmejotees uš neappcezetam. Bet tahds šeeweetes šohwoflis Romas walšts laikā aš išmainas ar krištigās tijibas ewešchanu, kad šeeweete no jauna teef apšeešta.

Daudš teiku ušglabajees par šeeweešchu labdaribu romeešchu waronibas pirmajā laikā; šinamās uštizigās šeewas, pašchaisleedšigas un širņigas mahtes, fà Lukrezija, Grakhu mahte. Neustizibas gadijumā, šeewa tika teešata no gimenes padomes un tika notešata uš nahwi, furu išpildija pašchi radineeki. Wehlaš nahwes šods tika apmainits ar išuhtijchanu no Romas un peešpeeštas nešt furtišaneetes tehrpu. Bet tanī gadijumā, ja wihrs notwehra šeewu nošeguma weetā, winšch wareja to pehž likuma tuhlin nogalinat. Mihtakais atradās peewiltā wihra pilnigā warā, furšch wareja to možit, šakropšot, nemt par wehrģu. Wehlaš teešiba nošit šeewu, notwertu nošeguma weetā, pahrgahja

no wihra uš tehwu. Ur laifu ſchās zeetfirdigās paraſchas mihfſtinajās. Juſtiniana laika neuſtizigās ſeemas tifa padotas meeſas ſodam, peh; kam tām nodjina matus un eeſlehdſa winas floſteri.

Romas walſts paſtahweſchanas laika romeetes, iſpuichkotas un iſgrefnotas, nodewās pilnigai beſdarbibai un ſtateem zirkos. Melni mati tifa pahkrabſoti iſpihdoſchi gaiſchos un pa wirju nopuderefi ar ſelta puderi. Vihdſ ar ueprahtigu greſnibu ſtarp patrizeetem jahſa waldit pilniga netikumiba wiſās ſchiras, kam dewa peemehru teiſaru ģimenes Seeweetes iſleetoja wiſu ſpehku, lai iſbehgtu no mahtes ſtahwolka, un ſchini ſinā nepalihdſeja nekahdi likumi pret beſbehrnu laulibu. Nlaw ſchaubu, ka walſts kriſchanas teeta ſeeweetes neſpehleja maſaku lomu, nekā wihreeſchi. Un tai-paſchā laika, ſcho neprahtigo greſnumu un tikumu iſwirtiſbas ſtarp dachureiſ rodas ſlahpes peh; ideala, peh; tihraſas un ſabeedriſki augitakas dſihwes, un daſchu azis — ſewiſchki ſeeweſchu — gribot waj negribot luhfojās uš jaunas dſihwes rihta puſi, kuru ſolija kriſtigā h;iba. Sewiſchki gaiſchi iſweidojās ſchis kontraſts Aleksandrija, kur netiklibas miqlā, ka ſpoichs ſauls ſtars aſſpihdeja gudrā Hipatija, repreſentejoſcha jauna ſeeweſchu tipa un Teano.

Bahreeſim tagad uš ſeeweetes ſtahwolki pee barbareem, kuri eenehmta Romas walſti. Tifa domats, ka ſeeweetes pee wineem baudiſa teelu zeemibu, tā ka, apdahwinataſ ar paregoſchanas ſpehju winas wadija wihreeſchu dariſchanas kara un meera

leetas; bet ſeeweetes = paregones, baudoščas leelu eewehribu, bija maſ.

Wiſu Ģiropaſ barbaru tautu organiſazija bij ſadaliſchanàs ſchkiràs, pee lam ſahkumà manta un ſeeweetes bij ſopejs ihpaſchums, bet wehlaſ wirſneeks ſahla ſew peeſawinat ſinamu daſu ſemes, kara eeguwwumu un ſeeweetes. Kamehr, pee weenàm tautam tika peelaiſta lauliba ar mahti un mahſam, pee zitàm pat weenas ſchkiras lozekti newareja, deht nahwes bailem, eedotees ſawâ ſtarpà laulibà.

Behz iru liſkuma, ſeeweeſchu ſtahwoſlim bij lihdjigas teeſibas ar wihreeſchu ſtahwoſli. Wahzijà mahte wareja buht par aiſbildni ſaweem behrneem.

Periodà, kad barbari nahza ſadurſmē ar romeeſcheem, ſeeweetes atradàs pee teem wehrdſibà dehls no peežpadſmità gada tapa par aiſbildni ſawai, par atraitni palikuſchai, mahtei, un ta wareja iſeet otrreiſ pee wihra tikai ar wina atkauju.

Teodorichs, ſem kriſtigo mahzibu eeſpaida, aiſleedſa atraitnem ar bahrgu ſodu draudeem, iſeet otrreiſ pee wihra, turpreti agraki, atraitnei wajađſeja tapt par ſeewu miruſchà wihra brahlim, tà ka newareja palitt beſ aiſſargataja. Behz Beſara noſtahſteem, galejeeſcheem bijuſi daudſſeewiba, bet Wahzijà ta bijuſi tikai karaſu un augſtmanu priwilegija. Wahzeetis-tehws pahrdewa ſawu meitu winas nahkoſcham wihram, ſanemdams kà mainu wehrſchus, ſirgus un eerotſchus. Wehlaſ ſchi rupjà tirgoſchanàs tika iſmainita ar dahwanu no wihra winas laulatai draudſenei. Seewa, ſchà waj tà

pehrkama no šawa wihra, palika par wina ihpa-
 ichumu, ar kuru ari winšch apgahjās atteezošchā
 šahrtibā, bahrgi winau šodot par neustizibu. Ne-
 ustizigās šeewas šenee šakšchi šadedšinjaja dšihwas,
 Anglijā winām nogreesa degunu un aušis, wah-
 zeeschi winas dšina plikas tautai redšot. Wihrs
 wareja pehž lifuma šist šawu šeewu, ja wina ne-
 paklaušija un runaja tam preti, ar weenigo noša-
 zijumu „nenodarit nahwigas bruhzes.“

Prezetas šeeweetes štahwoflis tapa wehl gruh-
 taks, kad kristigā tiziba atšina laulibu par šwehtu
 un nešchiramu. Sludinot atšajšchanos no šemes
 labumeem un mečas mehrdešchanu, kristigo mah-
 ziba škatijās uš kopošchanos štarp wihreeti un šee-
 weeti tika uš neišbehgamu šaunumu. Pehž
 bašnizas tehwu domam, wišas netihrās domas un
 juhtas, eedwehštās no šahtana, tika pahrnestas uš
 zilwekeem zaur šeeweeti, tapehž ari uš pehdejo wa-
 jadseja škatitees, tā uš netihru un nizinamu buhtni.

„Šeeweetei“ — pehž weenā domam no wineem —
 „wajadsetu paštahwigi štaigat weenšahršchā ušwalkā,
 ar grehfu nošchelošchanas ašaram azis, jo zaur
 winau tika pašudinats wišs zilweka dšinumš; šee-
 weete ir elles preešchdurwis“. Augustins šaka:
 „Šee, kuri neprežas, lihđšinas gaišchajām šwaigšnem,
 bet prezeteē — tumšchajeem debešu šermeneem.“

Šchahdu ušškatu šaunums ir wehl tagad ša-
 juhtams.

Seeweete widus laikos.

Usskats us seeweeti, kà us kahrđinataju un netihru buhtni, řastopams ari daudsās senās reliģijās. Tà, seewa pee ebrejeem eeguwa zif nezif zeenibu tikai pehř tam, kad ta radija wihram dehlus. Domehr, seeweete řpehleja křistigās tizibas isplatishanā eewehrojauu lomu: wajaga tikai minet Helenu, Klotildi, ģenes karaleeni Bertu, un ģarijas Ģiselu un zitas, kuras eeweda křistigo tizibu řawās semēs, waj, kà muhřu knaseene Olga, tija pirmo bailigo křistigās tizibas mahřektu aistahwetaja. No bafņizas dibinatais Ģumprawas Marijas kults ģribeja atturet no elka deewu kalpošanas, pee kureem tautas ģribot waj neģribot atģreesās. Bet řehis kults nepahrģrofija bafņizas usřkatu us seeweeti, kà ģrehzigu buhtni un tika isřazitas pct řchaubas par to, waj seeweetei ir dwehřele.

Tikai no IX. ģaduřintena lauliba tika nořlehģta ar religiořu ģeremoniju, un no XVI. ģ. ř. ta tika atřihģta par řwehtu.

Ģeodalisģma laikmetā, řeodati patwarīgi rihřojās ar řawu apatřģneeku listeni, nořlehģsot laulibu řtarp jaunekteem un meitenem. Tereģiba us „pirmo laulibas nakti“, kuru baudija darbadeweģi, ir netikai řeodalās Ģiropas ihpatniba, bet ar dařģhām wariāģijām pastahw ari Ģambodřģhā, Ģirmanā, Ģaschemirā, pee dařģhām weeteģām Ģndijas ģiltini, Ģrabijas deenwidos, us Ģadagařkaras un Ģaun-Selandē. Šģhās

eeraščas ir palikušas no teem laifeem, kad tehvs un wihrs wareja uš lahdu laifu nodot ņeeweeti žita rihžibā, lihdsīgi žitām mahjas leetam.

Pastahwižu faru laikā, kuruš weda wihri widus laikos, winu ņeewas palikas pilis un awjeetinatās pilņehfās, nodarbodamās ar wehrpņhamu un auņhamu ņawu kalponu widu, pehž karaleenes Bertas, Burgundijas Rudolfa ņeewas, peemeewa. Legenda tai ušleef idealas ņeewas un mahtes kroni, tā wihra uštizantu weetneeku wina prombuņņhamas laikā un tā energiņku waldneezi dehla nepiņngadibas laikā. Garlaizigo, weentulo ņeeweetes dņihwi pilis padarija palihņlamaku žetojoņņho dņeņneeku, mihleņtibas dņeeņmineeku un kumedinu rihditaju apmeņņejumi. Ataižinot draugus noklausitees ņhos mihleņtibas dņeeņmineekus, damas ņarihloja maņas ņapulzes, no kuruš maņ pa maņam iņžehtas beidsot iajihņņies dņeedaņhanā un žitās ma ņhas.

Wahžijā, kura tika ņi weta žaur ņaweeem miņeņņingereem un meisterņņingereem. XIII. gaduņimtena ņa kumā iņžehtās ari paņihņņamas dņeedataju iajihņņtes Wartburgas pili. ņhee turniri, kuros nehma dalibu tā žeeni e bruneneeki, tā ari ņemako aprindu mihleņtibas dņeeņmineeki, wiltas daņņureiņ wairak nedetas, ceneņdamas ņew lihdsi weentulā pili waj pilņehtinā žauru un troņņņnaimu dņihwi. Damas pee tam ņažentās žita žitu preeņņhā ar ņehrnuņta ahdam, da rņgām, ar ņettu un ņudrabu iņņuhņtam lapam, gareem miņtereteem, ar pehrlem rotateem ņchleireem, joņtām, iņņuhņtām ar dahrgakmeneem u. t. t. ņhas mihleņtibas ņapulzes (cours

d' amour), kurās tika apspreesti dažādi mihlestības jautājumi un išķirts strīdus starp mihlākiem, radās tā brīvwās mihlestības aištahwetajas un šazehla wešelu rewoluziju pret laulības waščam, Prezetai šeeetei bij teešiba išwehletees šew mihlāko un ar wīnu šaweenotees „idealā jeb bruneneeku kopdšihwē“, kura tikko šwehtita waj išķirta no garidšneeka. Mihlāko šawstarpejās juhtas un laulato padewiba tika turetas grafeenes Šampan šapulzēs par nešalihdšinajamam leetam, deht wīnu neweenadības, turpat ari bij iššazitas domas ka „ihšta mihlestiba eešpehjama tikai starp mihlākiem bet ne starp laulateem.“ Daščas augštas damas bij dšejneezes; tā, Maride Frans un grafeene Di kuru balades bij pašihštamas wišā Prowansē; nelaimigā grafeene-šlaištule, kura mihleja weenu mihlestības dšeešmineeku, pehž wīna nahwes eegahja dšihwot klosteri.

Atgadijās, šaprotams, ka eemihkoto idealā mihlestiba nošlihga no šawa platoniskā augštuma un tad išzehlās tragiskās šzenas ar apmahnito wihru. Tā, Šlandeeschu grafeenes Elīšabetes wihrs, notwehdams to nošeguma weetā, pašahra wīnas mihlāko aiš šahjam, peespeesdams šeewu štahwet klaht pee wīna ilgajam mokam; Elīšabete gandrihs šaudejušī prahtu no breešmam un behdam, drihs pehž tam nomira.

Waf pa masam mihlestības turniri tapa arweenu retaki, bet XVII gadušimtenā šahkumā tee no jauna atdšihwojās. Beš šchaubam, teem bija leela nošihme tā šawa laika rupjo eerašču, tā ari

kopibas gara attihstiba, pee kam widus laikmeta
 ņeeweetes ņtahwoflis eewehrojami pazehlās.

Ar XII. un XIII. gaduņimtena likumeem tika iņ-
 nihzinata neprezetas ņeeweetes beņteeņibas ņtah-
 woflis. XVIII. gaduņimteni aristokratu atraitnes
 un meitas dabuja balņteeņibu generalņhtatos; tā
 ņewinje wairaf reifes perņonigi peedalijās ņehdēs
 Bretonas ņhtatā.

ņeeweeņchu deewinatajās, Roberts d' Arbriffels,
 dibināja paņihņtamo klosteri, kur waldiņšanas
 grolņhi atradās ņeeweeņchu rokās; muhki bij padoti
 muhķenem, kuras teem bij japaflausa un jagodē.
 Wirdams, d'Arbriffels nodewa klosteri preeņņneezei
 un wehl reis atgahdināja muhķeem par padewibu
 ņeeweetem.

Par to laiku, kad wihreeņhi karoja, augņtmanu
 dahmas darbojās ņabeedriņkā dņihwē. Nereti winām
 nahzās pahrwaldit promeņoņcho wihru ņemi, bet ari
 aiņņtahwet to no eenaidneeka, ņtahjotees kara pulka
 preeņņgala. Ir ņinamas ņeeweetes, kuras tapuņchas
 ņlawenas zaur ņawu wihriņķību un iņweizību pee
 ņawu piķu aiņņtahweņšanas.

Buhtu leeki peeminet wiņas widus laiku ņee-
 weetes, kuras tapuņchas ņlawenas zaur ņawu iņ-
 glihtibu. Peemineņim tikai daņchas no tām. X. gadu-
 ņimteni bij paņihņtama, kā dņejneeze un dramaturgs,
 Groņwita, kura diwdeņmit trihs gadus weza eegahja
 klosteri. Wiņi paņihņt Eloisu, kura tapuņņi ņlawena
 zaur ņawu iņglihtibu un dedņigajām wehņtulem.
 Ungarijas Elisabete ir ņa labdaribas un deewbijibas
 paraugs un tautu teikās tā teel zildinata kā ņwehta.

Kastilijas Blanka preekščihniigi pahrwaldija walsti šawa dehla Ludwika nepilngadibas laikā, un wehlat, kad viņš eesaka krusa karus uš šwehto femi. Pisanijas Kristine, Karla V. astrologa meita, pirnā zentās nopelnit šew pahrtiku ar rakstneezibu. Palikuši pehž šawa wihra nahwes ar trim maseem behrneem bej kahdeem libdjektēem, viņa ušrakstija šawu pirmo darbu „Simts šahstu par Trua“ un dawaja to Burgundijas herzogam, Filipam Droščajam. Pehdejais bagatigi winu apdahwinaja un lika aprakstīt Karla V. dšihwi, ko ta ari ispidija.

Bet par wišeem gaišhaki parahdās Johannas d'Ark šigura, pateizotees turās tikumiškam eespaidam Franzijsa isglahbās no angteem un palika par patšahwigu walsti. Meškatotees uš to, ka teikas bagatigi isgrešnoja winas veeminu, netaupot preekšč tam krašias, newar šchaubitees, ka Johannai bij štipra energija un wihršahčiba. Dašhi pateesi uškatija winu par histerišku no „augščas“ pamudinatu, atrodoichos hipnotišma šahwolli, žiti — ka ašlu eeroži Zolandes Aniču, Ludwika II. atraitnes un Ludwika III. mahtes rokās Sihmejotees uš Johanas d'Ark nerwošitati newar buht šchaubu, bet kas šihmejas uš Zolandes eespaidu uš winu — tad uš to ir grehti atbildet. Bej šchaubam, ka preekšč Zolandes, winas behruu intrejš, bij wehlams, lai Karlis VII. tittu kronets. Kad Orleans bij atšwabinatš un Karlis Meinsja kronets, Orleans jaunawa, ka šinams, fritu angļu rokās, un šrantšhi nemehainaja to atšwabinat no wangneezibas: wina

nebija wairs teem wjadſiga un Zolandeſi nebij eemeſla tai palihdſet. Epihdſinaſchanaſ, kuram bij padota Johanna, glahba Franziſu: tautas eedoma, pahrſteigta no winas neparaſtās wihriſchlibas un pajchuſupureſchanaſ, pajehla to ſparu, kaſ palihdſeja atſhwabinatees no angtu waraſ. Johannu d'Arſ ſadedſinaja uſ jahrtā, kā burwi. Taſ ir ſaprotams: wiſſ, kaſ pahrſteidſa prahtu tanis laikoſ, tika turetſ par pahrdaſiſku, netihru ſpehku. Leelaſo datu burwi un burweſ, apdahwinati ar ſmalſku nowehroſchanaſ ſpehju, bij muhſlaiku mahzitu naturalitu, ahrſtu un limiku preeſſchetetiſhi. Tagad tſchigani eeſkata ſawas žilts nezaſas ſeeweetes apdahwinataſ ar noſlehpumainu ſpehku paregot nahtotni. Johanna d'Arſ peemehram ſekoja, warbuht, ari Johanna Zloſchet, kad nina wihriſchligi aiſſtahweja Bowē apſehtu no ſpaneeſcheem. Ne maſuma wihriſchlibas un gribas ſpehka parahdija ari Anna Boſche, Ludwika XI. meita, apmeerinot apaſchneeku ſazelſchanaſ ſawa brahta, Karla VII., nepilngadibaſ laika, kad negribeja atſiht winas, kā pahrwalditajaſ, waru.

Ne ſeeweetem, kuras gatawas drihſaki ſchirtecs no dſihweſ, nekā no ſawas tizibaſ, war norahdit uſ mozekli Blandinu, ſwehto Echenewjewu, ſwehto Katrinu, godato Italijā gandrihſ tiſ pat, kā ſwehta Bezilija, un daudi žitaſ.

Ar daudſeem peemehreem widuſ laikoſ ir peerahditſ, ka ſeeweetes mahſ ne tikaſ paſemotees, bet ari paſemot ſew žituſ. Anglija, kur liſumuſ neaiſleedſa ſeeweetem nemt dalibu pahrwaldiba,

daudzas no viņām cēkuma daļchadas augstas
weetas. Te bij jeeweetes-grafistu pahrwaldneezes
pils maršchales, augstas kara eerednes, u eerteejneiči
u. t. t., wehl karaleenes Viktorijas waldišchanas
laikā weena baroneše bij kamergers. Augsti amati
tika pahrmainiti pehž mantojuma wehl no feoda-
lišma laika. U Anglijas trona mehš redsam jee-
weetes kā peem. Margareeti Aniču, prinzeši Emo-
noru, Mariju Fidor, Elizabeti un Schotlandijā —
Mariju Stjuart. Tapat kā Franziijā, augstmanei
angleetes nehma dalibu wehleščhanās, neerodotees
uš tān perjonigi, bet ūhtot ūwā weetā represen-
tantus. Wehl wairak, nekā Franziijā, redsam ūheit
flosteru preekščneezes, apweltitas ar pilnu waru.
Burschuasijas preekščstahwes palikās par korpora-
ziju beedreem un baudija tahdu pat zeenibu kā
winu wihri. Pati Katrina Wieditschi bij pehž dš-
muma no bagatu florenteešču wilnas iščtrahdajumu
tirgotajeem. Daudsām aristokratu waj keisaru ģi-
menem par ūwu bagatibu un waru japateizas
tirdšneezibas apgrošijumeem.

IV.

Atdzimšanas un reformācijas laikmeta sēkļi.

Fronda un Ludvika XIV. valdīšanas laika sēkļi. —
 Izglītības sēkļi. — Laikmets pirms revolūcijas: bur-
 žuārijas proletariāta sēkļi. — Revolūcijas laikmets.

Atdzimšanas un reformācijas laikmeta prasība
 kustība bija lelu esības un sēkļu stāvokli,
 kura esība pēdas arī vēl tagad jāpazīst.
 Sēkļi nebija daļi, kā prasība, tā arī tikumi-
 stās modināšanas darbā, un ar taču pat entu-
 siasmu, ar taču isturejās pret kristīgo tizību. Ap
 eevērojamām sēkļiem grupējās zinātni vīri,
 mākslinieki, dzejnieki, tāpat kā šajos laikos Alek-
 sandrijs vaj Atenās ap Periklu. Jaunas meitenes
 mārijās grieķu un latīņu valodas, matematiku,
 tāpat arī intresejās par viņiem literatūras un
 mākslas jautājumiem. Itālija XV. un XVI. g.
 sūnēnē bij pārpildīta ar sēkļiem-dzejniekiem un
 zinātniekiem. Starp dzejniekiem minēsim Džordžo
 Nogarolu, Kāssandru Tedele, Antoniju Valtiči.
 Lukreziju Tarnabuoni, Beroniku Šambara, Vitto-
 riju Kolonna, Šasparu Šampa; pēdējo dedzīgās
 sonnetes ir slavēnas zaur šāvu veenfahrijību un
 dabiskumu, kas bij kaut kas rets tai laikā. Ita-
 lija Iepojās ar šāvam eevērojamām sēkļiem
 un arī tās godināja, atvēlot pat viņām katedras
 universitātēs.

Frāncijā dzejnieku pabalstītāja un arī rakst-
 neeje bij Nāvārijas Margareeta; viņas „Memuāri”

un „Wehstules“ atklahj winà nenoleedsannu talantu. Wehl japeemin Marija Frans, Luise Lobe, Klemans Bursch, Bernetto Wiljè; no schàm dsejneezem bij jewischki eewehrojama Luise Lobe, skaisstule un begata burschuasecte, apdalwinata ar eewehrojannu dsejas talantu.

Reformazija dewa tahdu jewischku tipu seeweetes, kà Renè, kura dewa patwehrumu Kalwinam, kad winisch ihelpàs sem swescha wahrda; atminà nahk ari skaisstais Olimpijas Morato tehls, schàs isglibtotàs un paschusupurejoschàs seeweetes, kura sefoja sawam wihram wina isdshischanà un bij winam kà atbalstis wina breejnu pilnojà dshiwè. To laiku labakàs seeweetes bij aifrutas lihds no reformazijas idejam, kà hotentotu aisstahwetaja, Nawarijas Margareeta, Witorija Roionna, Diana Puatjè.

Seeweeschu eespaids Franzijà ar weenu auga skatotees pehj tam, kà radàs nazionalà weeniba, un bijuschee wasaki, faudejuschhi sawu ihpaschunu zaur Ludwiki XI., grupejàs ap karali, labinatees ap winu ar noluhku ismahnit nandu un wcetas. No ta laika sabeedriba jahk peenemt pasauligu nofrakhu. Bet agraki, nekà notifikas pilniga wasaku noispeeschana, nahza pehdejà fazelschanàs no winu pehznahzeju pujes. Schàs „frondas“ rajchanai galwenànt fahr-

*) Fronda, — „behrnu ispehle“, 17. gadusimtena frantschu politiskàs partijas ishmejoschais nosaulums, kura sazehlàs Ludwika 16-tà nepringadibas laika pret galmu un sewischki pret Masarini. Tull.

tām japateizas ņeeweetem, kuras weda intrigas pee jaunā Ludwika XIV galma. Pašihstamā no „irondistem“ bij ņkaištule Longewilla, augštā Klonde mahja un La-Roņņuko draudņene.

Pehj ņhā uņtraufuma, ņekojoņhā aij XV. un XVI. gaduņimtena intensiivās prahta dņihweņ, kad ņeeweetes nehma dņihwu dalibu, — parahdijās deņpotiņims, wiņās ņawās ņormās, Karaliņkās waras ņiranija uņņpeeda ņawu roku kā uņ privato, tā ari uņ ņabeedriņko dņihwi. Bet ņeeweete ņaudeja galigi ņawas widus laiņmetā eeguhtās teeņibas, tikai no rewoluzijas un Napoleona liņumu kraņjuma laika karaliņkā wara un no winas raditā paņauliga dņihwe weizinaja ņeeweeņhu eeņpaidu, kaut gan neattihņtija ņeeweetem labalus instintus. Winas parahdas kā karaleeneņ un waldneezeņ, pee ņam Anglijas Eliņņete wairēk neizinaja ņawas karaliņtes ņawu, nekā wiņi winas preeņņtetņhi. Katrina Meditņhi bij til pat weikla diplomate, kā Riņheljē.

Widuslaiku „mihleņtibas turniru“ pehdejo atbalņu mehņ atrodam Rambuljē weeņnizas ņapulzēs. Scheit konzentrejas wiņi literaturas talanti, noteel domu iņmaina, un lihdņ ar to ta ir kā labu eeraņhu ņkola. Rambuljē weeņniza bij pirmais ņalons, kuram bij eeņpaids uņ ņrantschu nazijas morali, walodu un garņchu. Markiņe Rambuljē, pehj dņimma italeete un apprezejuņēs ar martiņir Rambuljē 1600. gadā, eeņeņa ņawā jaunajā dņimtenē toreiņejās Italijas ņmaltoņ tilumus. Winas weeņnizā waldija ņeeweetes, daridamas no ņhejeeneņ ari eeņpaidu uņ ņawa laika garigo kustiibu; ņtarp tām

war minet, bei ģainneežes, winas meitu, Šchili Anichenu, Madleeni Škuderi, daudso romanu autoru, m-m de Sewinjè, m-m de Mentenon. Bet tam m-m de Lafaiett un Desuljer. Sewinjè no jauna parahdijās winas meitas meitas, marķises Simian personā, kura ufrakstijusi ģkaiņas wehstules. Buhtu lecki uſſkaitit wiņas tas ſeewetes, kuras bij Ludwika XIV. galma gresnumš. Raabuljè weefniza bij it kà ſkola, kura attihſtija „ſalonuš“ pee iſglihtotām un gudrām ſeewetēm. Wiſpaſihtamafee XVIII. gaduſimteni bij Šhofrena, Deſjana, Leſpinaſſa, Neſkera ſaloni; XIX. gaduſimtena ſahkumā — Stal un Neſkamjè ſaloni.

Karaleene Kriſtine pabalſtija ſinatni, nemidama dalibu Defarta ſiniſkoš darboš. Behnijas Eliſabete un Anna-Marija Šhurman ari ſarakſtijās ar wimu un rehtinaja matematiķkuš uſdewumuš, kuruš niņſch tām peejuhiija; Šhurman ſa. deja bet tam filoſofiju un ſilologiju, un laſija bibeli ebreju walodā. Behnijas Eliſabete, bet walodam un matematikas, ari nodarbojās ar filoſofiju, pee tam winas ſinlahrigais un ſtingrais prahtš arweenu žentās atraſt leetas kodolu. Kaš atteežas uſ marķiſi Emiliju Šchatele, tad winas darbi astronomijā un mehanikā ſtahw lihdsās labakeem ſchais jautajumoš. Kunajot par ſeewetēm, wina reiſi iſſažija ſchahdas domas: — „Weenigais apmeerinajumis apſpeeftai ſeewetei — ir ſinatne: tiſai ar to nodarbojotees, wina war aij. niņſt ſawu atkarigo un aprobeſchoto ſtahwokli, kuran ta ir padota, kà ſeeweete.“ Margareeta Lonei, kura ufrakstijusi in-

tereſantus memuarus, ſtudeja geometriju, filoſofiju un fiſiku. Mīneſim wehl paſihſtamo astronomu, Sartenſiju Lepat, Lawuaſje Idji un Soſiju Schermen, kuru eeſauja par XVIII. gaduſimtena Ģipateju; wīnu war peh3 taiſnibaſ ſkaitit par weenu no matematiſkās fiſiķas raditajeeni, un uſ lahda konkurſa wīnai tika peeſchirta leela premija no ſinibu akademiķas.

Italiķa tapa ſlawenaſ ar ſawām ſinaſchanām Mariķa Agneſi un Lakura Baſſi. Birmā, beſ mah-tes walodaſ, runaja wehl ſeſchāſ: ebreju, greeķu, latinu, wah3u, ſpaneeſchu un ſrantſchu. Wīnaſ darbſ par matematiſko analiſi, kurſch ir pahrtul-ſotſ ſrantſchu un angķu walodaſ, tika atſihſtſ no Pariſeſ Akademiķas par pilnigako un labako ſchāſ pr. ekſchmetā. Mariķa Agneſi iſpildiķa ſawa ſlimā tehwa weetu uſ matematiķas katedera Bolonaſ akademiķa. Bet wīnai ſoti patiķāſ apkopt ſlimoſ, un ta mira, iſpildidama lahda hoſpitata uſraudſitajaſ weetu.

Laura Baſſi no Bolonaſ, ſtudeja algebru, geometriju un fiſiku, laſidama pee ſewis mahjā ekſ-perimentalāſ fiſiķas kurſu. 1776. gadā wīna tika eeželta par fiſiķaſ profeſoru Bolonā; wīna biķa wairaku akademiķu beedre. Beſ tam, wīna runaja latinu, greeķu un ſrantſchu walodaſ.

No angķu mah3itām ſeeweetem biķ wiſpaſih-ſtamakā Meri Somerwil, astronome. Wīna iſdewa popularā apahriſtrahdajumā Laplaķa „Debeiſ mecha-niķu“. Tapat lā zitaſ eewehrojamaſ ſeeweetes, wīna mehģinaja ģinteſu zekā atraſt ſakaru, kurſch

šaweeno daščadas šinatnes. Bar wehl mine Mariju Kruss, Bineran, naturalisti Mariju Merian (Mèrian); baroneši mineralogu Bošoleil; trihs astronomus Šhannu Dume, Mariju Kuniz no Šlešijās un Karlini Seršchel.

Mušu laikmetā mahzito šeewešchu škaitis wehl ir pawairojees. Wišpāšhstamakās no winām ir Sofija Kowatewškaja, astronomi: Marija Wittšchell, Kristine Led-Franklin, Doroteja Klēmpf un Klemans Kuaije, kura pahrtulkojuši Darwinu. Menans par wīnu ištazijās, ka „šchi šeeweete ir gandrihs waj genijs.“

Nešen isnahkušā Nebiera darbā „Šeewetes šinatnē“ teef ušskaititas wairaf par 600 šeewetes no wījam pašaules malām un wišēem laikeem, kuras kautko darijuščas šinatnē. Wišleelakais mahzito šeewešchu škaitis peekriht Franzijai un Anglijai, tām šeko Itālija, Kreewija, Amerika, Šweedrija un Norwegija.

Tā tad, XVII, un XVIII, gadušimtenos ir redšama ahtra šeewešča ešpaida, wīnas talantu un gara dahwanu attihštibu. Šeewetes parahdas ša dšejneezes, šinatneezes un mušknes, ša Angelika un Šhafelina Paškalu mahte; rodas augštas waldneezes, ša Anglijās Elisabete, Katrina II, Marija Teresa, kuras politiskais genijs nebij šemaks par wišleelakeem waldneekeem. Waj pašam, zaur ilgu un grūtu žīnu, šeewetes eškaro šew arweenu wairaf tešības un wīnas štahwolliš šahf ušlabotees. Wišpahrejā, ša atšewišchtu peršonu, tā ari tautu, kustišā uš preešchu —

ſeeweete eet lihdſi wineem, tifai gauſafi, tà fa ſpehſi uit laifſ winai aifeet behrnu dſemdeschanà un winu audſinaſchanà. Un tomehr, winas ſtahwoſka progrefſ ir drofchs. Buhdama ſahkumà wehrdſene, kuru pehrf un pahrdod, wehrtejot ſemat par wehrſi un ſirgu, wina pehz tam, Romas walſts Iaiſkà, to atreeb pehrſot ſew wihru. Kriſtigà tijiba padara to zeenigafu, leef wairaf konzentretes ſewi. Widus laifos, paleefot par pilnigu ſaimneezi pilf, wina attihſta ſawas adminiſtratiwàs dahwanas, auſtaſinibu un apkehribu. Utdſimſchanas laifmeta winas preeſſchà ativeras wiſi garigais dſi wes baudiſumi, un wina teef eejuhſminata no poeſijas un mahſſlas. Reformazija ar winas kritiſko iſtureſchanos pret baſnizu diſzipline ſeeweefchu prahtu, peeradinot to filofofet, bet XVII. un XVIII. gaduſintena ſaloni to aſina un peedod winam ſpihdunnu; ſeeweefchu garigais horizons paplaſchinas, un winas top ſpehſigas ſapraſt augſtas idejas.

Birmà ſabeedriſtā organifazija neſa kareiwifku rakſturn: peeanguſchee wihreeſchi-kareiwji apſargaja ſeeweetes, behrnus un ſirmgalwjuſ. Kad peenahza meerigaki laifi, kareiwju ſchkira tifa wairaf aprobeſchota un nodalijas ſewiſchkà kaſtā, kura iſwehleja no ſawa widus wadoni. Tà radàs ariſtokratija, no ſpeedoſcha wehrdſibā weenfahriſcho tautu — plebejuſ, kuri apſtrahdaja ſemi, un amatneekuſ. Bagati palikuſchee amatneeki ſaſtahdija burſchuafijas ſchkiru. Widus laifu periodā burſchuafija, kopā ar weenfahriſcheem amatneekeem un ſemneekeem, maſſadami nomu, neſa uſ ſaweem plezeem wiſu walſts

isdewumu naſtu. Bet tai laikā kad aristrokratijs
 iſſchkehrdeja ſawu nauda, kuru ta eeguwa beſ ka-
 dam puhlem, burſchuafija paleelinaja ſawu kapi-
 talu, pirka ſew weetas un palika par „naudas ari-
 ſtokratiju“. Par ſchās ſchkiras bagatibu war ſprees
 peh3 kahdas XIV. gaduſimtena burſchuafeetes iſta-
 bas aprakſta: „ſtaba bij iſtapſeta ar dahrgām ſelta
 tapetem ar ſaimneezes wenseteem un dewiſem; u-
 guſtas bij palagi no ruanas audekka, 300 liwru
 wehrtibā; grihda bij apklahta ar ſelta iſſchuhtu te-
 piki“.

No ſchi redſams, ka XIV gaduſimtenī bagatē
 burſchuafija jau atſwabinajuſēs no agrateem liku-
 meem, kas aprobeſchoja winaſ greſnibu. Peh3
 1294 gada likuma „burſchui nedrihſteja neſt
 ſermutu ahdas, ſeltu, dahrgatmenus, pehrles.“

Franzija daudſas no burſchuafeetem ne maſal
 ſajuhſn:inajās no mahſklas un literaturas, tā ari-
 ſtokrates un pabalſtija rakſtneekus un mahſlenee-
 kus, Scheit war peeſkaitit Schoffreni, Epinē
 ar kuru Ruſſo atradās draudſibā, Nekker
 Stal kdſes mahte.

Weenkahrſcha ſeweete bij ſchāi laikā drihſaki
 mahtite, neka ſeweete, — tā bij noſchchlojama
 wehrdſene, pateizotees ſawam dſimumam, tā ari
 ſawa wihra noſpeestajam ſtahwoklim. Dalidamās
 ſawa wihra gruh tā liktenī, wina dſihwo puſbadā
 uſ no ilgeem kareem iſpoſtitaſ ſemes, beeſchi iſtit-
 dama tika no ſaknem un nowezodama preekſchlai-
 kus. Daſchās prowinzēs ſemneeki, nowesti lihdf
 pilnai nabadſibai, atteizas prezetees, negribedami

padot behrnus bada nahwei.

Tikai zaur ilgu un gruhtu zihnu feeweete atswabinajās no tās nastās, sem kuras ta atradās wefelus gadu simtenus, pateizotees sozialajeem apitahkteem; un ūchi pahreja notika ne leeleeem lehjee-neem, bet gauſi un pakahpeniſki. Gewehrojamaſā no rewoluzijas laikmeta feewectem bij Nolan koſe, kura uſaudſinajuſi ſawu prahtu no Plutarcha waroneem un Ruſſo rakſteem. Wina bij ſchirondiſtu dwehſele un palihdſeja ſawam wihram, kuruſch bij diwaſ reifeſ iſwehlets par miniſtri; pareiſaki, ta dailijās ar winu miniſtra peenahkumos. Karſti peekrihtot rewoluzijai, wina bij, tomehr, pret pahrak ajeem lihdfekteem un waraſ darbeem. Septembra ſlepſawojchanaſ iſſauza winā tahdaſ ſchauſmaſ, ka ta mehginaja pat, kopā ar ſaweem draugeem ſchirondiſteem, nobrenſet rewoluzionaro kuſtibu. Schiſ mehginajums nobeidſaſ, ka ſinamaſ, ar ſchirondiſtu pahrmahkſchānu, un Nolan koſe, pehz daſchu mehneſchu apzeetinaſchanaſ, meerigi kaſpa uſ eſchafota. Pehz winaſ wihriſchfigi nogalinajās tahdaſ jee-weetes, ka Scharlote Korde, prinzeſe Lanball, Marija Antuaneta un weſela rinda ariſtokrateſ un burſchuafeteſ.

Rewoluzijas ſahkumā rahdijās, ka feeweetes eeguſ weenadaſ teeſibaſ ar wihreeſcheem. Bet wehlaſi weenaſ pataſ Kondorſe aiſſtahweja feeweetes un beidſamo nopelnaſ atswabinaſchanaſ leetā tika aiſmiriſtſ. Starp emigranteem ari ne maſums bija feeweetes.

Napoleona laiſā feeweeſchu ſtahwokliſ tapa

wehl sliftaks. Tas isskaidrojams ar to, ka Napoleons bij pehz dšimuma no Korfikas, kur isplatits usskats uš jeeweeti, kà uš wehrdšeni. Domehr, wińsch apšinajàs jeeweeshu eesprida šwarigumu un, šuhtot kloštera preekšhneeku Pradtu ar šuhtneežibu uš Waršhawu, pawadija to ar wahrdeem: „Galwenais — peedabuneet šawà pušè jeeweetes.“

Napoleons newareja peedot Stal kšsei winas protestu un to, ka wina brihwì issazija domas par politiškeem notikumeem. Wišpahri wińsch, kà likàs, škatijas uš jeeweeti, kà uš neišbehgamu kàuunumu dšihwè, un, neškatotees uš šawu mihleštibu uš Schošefini Boharne, nešchaubidamees, uspureja winu deht šawàm godkahrigàm eedomam.

Stal kšse peedereja, beš šchaubam, pee eewehrojamašàm jeeweetem, kaut kad uš pašauls dšihwojušchàm. Stingra logiška doma šaveenojas winai ar štipri attihštitu eedomu špehju un ar augštu isglihtibu, bet deht winas godkahrigà un ne-meerigà rakštura winai nahjàs daudš kas zeešt. Uš wišà: ta laiku rakštneezem, bet wehlaki ari uš Schoršchu-Sand, atšpogukožàs Ruššo „Žaunàs Eloišes“ un „Emila“ eespaids. Šchis eespaids bij šajuhtams netikai Franzijà ween: tas eewehrojams Julijas Krüdnere, Stein un Bettini d' Arnim rakštos. Kopà ar wišreešhu individualitati šahš nodibinatees ari jeeweeshu un jeeweete pagehr šawas teešibas, furas wišreetiš tai tik ilgi bija laupijis, wišpirms — teešibu mihleš pehz šawas išwehles. Weenu laiku wareja pat baiditees, ka šchi mihleštibas brihwiba pahrees atkautàs robe-

ſchas, tā reisi Romā; bet kaiſlība nomeerinajās,
un XIX gaduſimtena gimenē no jauna eeweſchas
— maſakā mehṛā no ahrpiſes — patriarchalās
paraſchas. Bet no tām teeſībām, kuras ſeeweete
eeſaroja ſew revoluzijas laiķā ar waronigu nohwi
uſ eſchafota, winaſ newareja un negribeja atſazi-

Miķeļs Andſchelo. Seeweetes radīšana.

tees, un Stal ſdje bij tā Nolan ſdjes pehznahzeja
zihnā deht brihwibas. Winaſ „Morinna“ rahda
tagadejās ſeeweetes tipu, no kuras maſ pa maſam
iſweidojas „jauna“ ſeeweete. Naſkamās nodatas
buhs ſeedotas teeſibu, ipehju, ihpaiſhibu, tagadejās
ſeeweetes truhkumu un peenahkumu iſtirīſaſchanai.

Otrá da!á,

Seeweete winas pafahpeniská attih- stibâ.

I.

Behrns un jauna meltene.

Wišos laikos un pee wišam tautam jaunped-
džimis behrns ir weenads: ta ir pilnigi bešpehžiga
buhzne ar neapšinigam kustibam un ar masa kusto-
nišča prašibam. Paščâ pirmajā laikâ newar no-
wehrot starpibu pušena un meitenes pšihikâ, bet
wehlat meitenu garigâ attihstiba eet ahtraki. Bee-
ščaf, kaut gan ne arweenu, masaš meitenes ir
ščirgtakas par pušeneem, ahtraki runâ, un mihli-
gakaš.

Meitenes džimst masaš, nekâ pušeni — wišur,
išnemot Angliju.

Žaurmehrâ, uš 100 meitenem nahš 105 puš-
šeni. Šet pušeni miršt wairak, šapat ari wihree-
šči, šewiščki 18—21 gada wežumâ. Šehdejâ žeh-
loniš jameklê netikween ša šaros un alkohola ne-
leetigâ leetošchanâ: šeweete, jau pehž šawas šišio-
logiškâš buhtibaš, ir wairak išturoišča nekâ wih-
reetiš, un wairak panes nogurumu un zeešchanas.

Šau meitenem agrâ behrnibâ parahdas mah-

tes juhtas pee winas lellem, kas, šaprotams, nau štifti, ja tas tikai nepahreet pahrmehrigā juhtelībā un šentimentalitātē. Preekšch issargajchanās no juhtelibas dara eešpaidu špehleschanās šwaigā gaisā, wišadas šišškas i ingrošchanas preekšch špekla un weikluma attihštichanas; bet pee tam wajaga išfargatees no pahrmehrigi ilgās štaigajchanas waj braušichanas uš welošpeda un, wišpahrigi, no pahrmehrigas nogurdinajchanās.

Nekad newajaga behrnam šajit: „Du jau eši tikai meitene . . .” waj: „Du newari to darit, tapehz ka tu eši meitene.” Ar tahdeem wahrdeem mehš to padaram tikai neuštizigu šew pašchai un pašemojam winā šeweeti.

Bet newajaga ari pušenam šajit: „Neraudi kà meitene . . . tas der tikai preekšch meitenem.”

Ar to mehš eeaudšinam winā nizinajchanu pret šeweeti wehl tai laikā, kad winšch wehl nešin, kahdas mošas un gruhtibas bij jaišzeesch mahštei to radot pašaulē, nešin wišpahrigi to, žif gruhti nahšas šeweetei išlihdšinatees taiš gadijumos, kur wišreetiš aprobešchojas ar azumirška baudu.

Behrnu apgehrbam, kà pušenu, tà ari meitenu, jabuht pehz eešpehšas weentahršcham, weeglam un ehrtam, lai neapgruhtinatu i inu kustešchanos. Newar buht ne runa par preekšchrozibam behrnu audšinajchanā uš laukeem, kur wairak attihštās wina šantajija. Meitene, kura išauguši brihvā dabā, top par wešeligu, normalu šeweeti, kurai ir nepašihštama nerwu šašlimišchana un pahrpublešchanās. Pušenu un meitenu mahžibai jabuht

weenadai, un fà weenus, tà ari otrus wajaga ee-
pajihstinat ar dabas parahdibam, nešlehpjot no
wineem, aij nepareisa fauna, winu nošlehpumus.

Behz Mišhle wahrdeem „šecweete ir religija;
ušaustinat pušeru — nošimé attihstít wina ra-
šošchanas špehšus, isweidot no wina domatuju,
bet meitenes audšinašchanai ir mehrkis dot religijas
harmoniju.“

Šchis isteizeens ir tikai weenfahrišs wahrdu
šakopojums, kura ir šajuhtami wiš wezlaiķu aij-
špreedumi, kuri nomahz šeewešchu energiju.
Katrā šinā, katris žilwešs, fà wihreetis, tà ari šee-
weete, ir fà rašchotajs špehšs. Wini abi ir radi-
taji, un augštakās radišchanas darbā — radišchanā
pašaulē jaunu buhtni — šeeweete špehlē pat šwa-
rigaku lomū, tapehž ari winai wajaga uš to šaga-
tawotees fà šišiki, tà ari garigi

Weitenite pahrwehrišas par jaunu meitu.
Šee pareišas šišikas šošchanas winas meeša no-
žectinajas, štiprinās no augšteem aplehjumem, no
paštaigaišanās šwaigā gāišā, no braušišanas uš
welošpeda u. t. t. Angleetes un, it ihpašchi, ame-
rikatees, aišgabjušas preešchā žitām tautām da-
šchadu weidu športos: winas šajenišas šchaušchanā
no loka, laun-tenišā, škreešchanā, dašchadās bumbu
špehlēs, peldešchanā u. t. t. Žauna meitene pa-
reiši attihstas, tapehž ka winas šišikee un garišee
špehki atrodas pilnigā lihdišwarā. No tās ne-
šlehpj uinas dšimuma šišiologiškās šawadibas, un
wina škatas ašfinigi uš šawu nahšamo mahtes-
lomu. Winai jašin wišas anatomiškās pahrmai-

nas, kuras noteek viņa djimma gatavības periodā, tapeh3 ka tikai tad viņa var šaprast šāvus šeevas un mahtes peenahkumus. Zr jau laiks beigt to padarīt par nošlehpumu un no tā kauntees: tam wareja bukt weeta tikai šenak, kad šenās reliģijas uškratija šeeweeti, fura tilko radijūši behrnu, par netihru.

Altgahdinašim ari pateesību, ka „nešinašhana nau wehl newainiba.”

Tahlak mehš ištirjašim daščadas jaunu meitenu kategorijas, uššimejot viņu šloetus.

Šas pats galwenos wilzeenos war ari šihmees uš prezetāni šeeweetem, bet meitenu dšihwes apstahkros ir šawadibas, kas dara viņas stahwofli nešalihdšinami aišgrahbjošhaku.

II.

Jaunu leeweefchu un meifenu tipi.

Jaunfundsife. Skolotaja. Seeweete-eerednis. Strahdneeze.
Kalpone.

Strahfchnas dahrgas mebeles, leelu mahfje-
neeku glefnas, mihsfti tepiki, tee ir ap bagatu jaunu
meiteni — iflutinatu un daihu, tiko ifnahfufchu
no floftera un protojchu ifwe)letees tualetes, furas
nahf par labu winas jaunibai un daihumam.
Winai ir weens dshwes mehrkis — patiftees un
atraft jew wihru. Preefich ta wina tifa mahzita
wijam, kas muhju laikos jafin usaudjinatai jaunai
meitenei: winas mahzijas literaturu un deju, weh-
fturi un jahfchanu, mujiku un iflidas ifkreet, gles-
neeziibu un mahfifu eeeet weefu iftaba. Winâ
wehl ufglabajees dabifka weenfahrfchiba un patifa
uf muhfibam, un par tam ihpafchibam jaunata
mahfina winu deewina, bet wezako brahli tura
par labako puifenu pajaulê. Bet fabeedriba wina
ifturas, ka tas peederas peeflahjigai jaunawai, no-
laisdama aztinas un neifteizot fawas pafchas do-
mas. Winai ir firfniga draudfene, ar furu wina,
paleekot diwatâ, pfahpa bef gala, fmejas lihdf afa-
ram. Wimu runas galwenais temats ir „winfch“,
wehl gan noflehpuumains un nefinams, „nahfo-
fchais wihrs“, par furu winas fapno. Winas
fwehre weena otrai muhfchigu draudfibu, zenfchas
weenadi gehrbtees, fmarfchojas ar weenam un tam
pafcham fmarfcham, deewina weenu un to pafchu

frakšu. Ja nahkošchais wihrs til drihši nerodas, tad draudsemu atteezibas peenem šlimigu raksturu, un ilgaka waj ihjaka ichkiršchanās nowed winas lihdi breešnigam ismijumam. Jaunās meitenes mahte sahš uštrauktees. Tehws groša galwu un špreesch ka wajaga to ahtraki išdot pee wihra.

Gruhti redset, tā nihšt jaunee špehki šchai tukšchajā grešnibā, tā wahrgšt jaunee štahdini ilgā gaidišchanā. Jauno meiteni ušaudšinaja tikai preešch prezibas, bet tagad, kad ta gatawa un ištahdita uš turgus, wihrēšchi weenalđšigi paeet tai garam, ar pahrlēezibu, ka naw eemešla šteigtees, jo beidšot wini atradis wehl labaku prezi un, katrā šinā, ne šlīstaku par to. Un tai laiķā, kad wini wehl banda brihwibu, jaunā meitene nošpēesch šewi prašibu pehž mihlēstibas, lai atdotos tihra un neaišfahrta kaut kahdam ušdšihwotajam, furam eeratikšees to išwehletees šew par šewu. Neķas newar buht behdigaks par jaunu meitemu iškātu wakaros un ballēs, furas špehle škaitajas lomū. Un tas naw tikai Franzi jā ween, bet ari žitās walštīs, Tikai angleetes paichas šarihko wihra medibas. Pehž ta wiša tikai jabrihnās, ja wihrēetis paleek par labu fungu, un neišleeto wehl šaunati šawu priwiligetō šahwofli.

Školotaja profešija bij ilgi weeniga, šeweetei peeejama. Tagad, neškātotees uš daudš leelakeem prašijumeem šalihdšinot ar agrakeem, jaunai meiteņei, pat ar šlawenu diplomu, nahķas daščureiš gadeem gaidit školotajas weetu. Labakā gadījumā, t. i. kad winai ir privat štundas, wina no rihta

steigichus pachd brofastu un steidfas, loi nenofawetu omnibusu. Pa leelafai dakai tās ir wahjas meitenes ar bahlu, uowahrguschu feju no wehleem wakara darbeem. Wakara wina pahmahf mahjās nogurufi, bet winai wehl japalihds mahzibā tās jaunakeem brahteem un mahsam. Weidsot, liktenis tai ussmaida, un wina dabun skolotajas weetu — beeschi kaut kur prowinzē, kur tai jadhwo weenai, bes gimenes. Dewinas zeribas pret weenu, ka ta netiks appreceta un tā isbanda wifu weentukās dsihwes smagumu ar nepeepildameem sapneem. Winai jaisuras koti usmanigi un prahtigi, jo tai pakaf luhkojas daudfas azis, un masakā neustiziba foketeschanā waj weeglprahtibā war winai maksat weetu. Sahdas wilshchanās zeribās. sahdas behdas jaiszeeshch scham meitenem, kuram naw teesiba mihlet un kuras par daudf nabagas, lai waretu apprecetees ar tahdu ka wehlas, bet par daudf attihstitas, lai waretu saweenotees ar pirmo kas atgadas zekā. Lauku skolu skolotajas ir beeschi schai sinā laimigakas. Pa leelafai dakai tās ir semneeku meitas, kuras patur labu satizibu ar eedshwotajeem un bauda wispahrigu zeenibu un peewilzibu.

Streewijā, lauku skolotajas stahwoflis, kura atrodas atkaribā kā no semneekem, tā ari no weetejās administrazijas, ir wehl gruhfaks, tā ka wispahrigais kulturas lihmenis ir semaks, eeraschas rupjafas. . . No gan neiszeeshch nabaga skolotaja...

Notstahtees pats uf sawam sahjam, buht ne- atkariqs materialā sinā — tā ir katra zilweka pra- hiba — kā wihreescha, tā ari seeweeshcha. Bet see-

weetei dahrgi nahkās pirkt ſew ſcho patſtahwibu.

Bateeſi ir tragifkſ muhſlaifkoſ jaunāſ meiteeſ liſſtenis, kura deen kahdā nebuht eeſtahdē. Winaſ lihdsdeenetaji-eeredni tikai gaida iſdewigu brihdi, kad to waretu nofert kahdā nebuht nekreet-nibā waj aiſmiriſtibā. Bet ja ta ir deeſgan ſkēta, tad uſ winaſ teef weſtāſ zita weida medibaſ. Algu wina dabun daudſ maſakn, neka wihreeſchi, lai gan darbſ wineem weenadſ. Jauna, ſpehku pilna, wina eeſtahjaſ par telegrafiſti, telefoniſti, waj rehſinataju kahda nebuht kantora ſmazejoičā atmoſſerā un ahtri ſcheit nonihkſt, ſaudedama ſawu ſwaigumu un ſchirgtumu. Ir wehl labi, ja wina wakarā war atgreeteeſ ſawā gimenē, kur ta war atpuhſteeſ kā meeſigi, tā garigi ſtarp tuwateem. Bet beeſchafi wina dſihwo weena leelā pilſehtā, kur to, nepeedſihwojuſchu un nabagu, uſgluhn wiſadāſ kahrđinaſchanāſ un pawedeji. Labakā gadi-jumā, wina ſateef labu zilweku, ari tahdu paſchu nabagu ſtrahđneeku, kā wina, un wini apprezzāſ. Un luhk, wini ſahk ſtrahdat kopā, dodameeſ no rihta kopā uſ kantori un wakarā atgreetdameeſ ſawā nabadiſgaja dſihwofli. Schiſ kopigāſ ſtai-gaiſchanāſ nobeidſāſ pa behrna dſemdeſchanāſ laiku, bet peh3 wina aiſdoſchanāſ uſ laukeem no jauna atjaumojaſ. Un, neſkatoteeſ uſ ſmagajeem darba dſihweſ apſtahkteem, tahdſ ſtahwofliſ ir wehl taſ labakāiſ preekch ſeeweeteſ-eeredna.

Beenemtaiſ Franziĵā paradums nodot behr-nuſ audſinaſchanā uſ laukeem pee mumiſ gandrihſ neteef praktiſetſ, ĵaur to prezetaſ ſeeweeteſ-eeredna

štahwoflis, kuzai ir behrni, top eewehrojami pagruhtaks. Waj ir mas wehrts eeeet fihkumos par to, zif gruhiti dšihwot un deenet, ja i uf rokam behrni, kuzi paleef mahjä bef peenahzigas apkopšchanas un pee wišlifaakeem dšihwes apštahkfeem, kas ir materialās nabadšibas šekas. . . Pee tahdeem apštahkfeem katra behrna radišhana, zaur kuru paleelinās isdawumi un ruhpes, ir preekšch nabaga gimenes newis preekš, bet zeešchanas.

Zr daudšu weidu štrahdneežes: tās, kuzas štrahdā fabrikās, apkalpotajas, weščas šchuwejas, modištes un daudš zitas. Winām wišām ir nepaštahwigas un šlitti atalgotas weetas.

Fabrikas štrahdneežes ahtri panišst, ar šcho nesdamas šaudejumu wiša nazijas wešelib-i. Zr nowehrots, ka meitene, kura no behrnibas štrahdajuš fabrikā, negrib nodarbotees ar mahšaiunneežibu. Tapehž, kad wina apprecas, ta atštahj mahju neuškoptu un nekahrtibā, zaur to peešpeesdanta wihru meklet atpuhtu kabakā. Apkalpotaju un modišta dšihwe naw masak nogurdinošcha, jau no tam ween, ka winām wajaga paštahwigi šmaidit un buht laipnām. Pušksten 8 no rihta winai jabuht jau darbnizā waj magāšina. Winai jožekas šoti agri, lai lihdi aišeešchanai warežu pabeigt šawus mahjas darbus. Pehž tam, šawā melnajā ušwalkā wina jau pirms gaišmas aušchanas išeet no mahjas, jo aiš ekonomijas wina dšihwo kautkur pilšehtas nomalē. Wina wišu laiku, iškemot to ihju laiku, kas teef dots pusdeenai, beešchi karštā laikā lihdi wehlai naktij, pawada uf kašjam. Šehdet tai

lihdi ſchim laitam tika aiflcegtš, žaur to rodas da-
 ſchadas ſaſlimiſchanaš. Tikai pehdejā laikā liſumš
 pawehl magaſinu ihpaſchne. ſeen turet preeſch ap-
 kalpotajām ſolinuš, kur winaš waretu pe. ſehſt
 brihwā laikā, bet daudſeem pirzejeem iſleekāš jozigi
 ſehdoſchāš apkalpotajaš. Waj war pehž wiſa ta
 brihneteš, ka jauna meitene, dſihwodama tahdoš
 gruhtoš apſtahkkoš, un redſedama ap ſen i greſnumu
 un ſpihdumu, ſahk wehleteš ari preeſch ſewis da-
 ſchaduš apgehrbuš un greſnumuš un neſpehž no
 teem atteikteeš, kad toš winai peedahwā? Pawe-
 dejš naw ilgi jagaida, un luht wina top uſtureta
 no wihreeſcha, daſchreiſ top 4 ar modeli, mahkſle-
 neeka paraugu, un tā beidſot nokluhſt lihdi proſti-
 tuetai. Bet ſtarp ſchām ſtrahdneežem, beſ ſchau-
 bam, ir ari tahdaš, kuraš atdodaš mihlejamam zil-
 wekam beſ iſſchiribaš t. kai deht mihleſtibaš ap-
 meerinajuma. Atgadaš, ka wihreeſchi ne tikai ne-
 dod naudu ſchām meitenem, bet pat nejautā par
 winu algu, lai nedſirdetu luhgumu pehž palihdſi-
 baš, un tomehr winaš toš mihle, lihdi winaš neat-
 ſtumj kahta jaukā deenā ar rupjo fraſi: „Ej pro-
 jam, tu jau man apnikuſe.“

Tad, pehž daudiš aſaram un iſuiſuuna, winaš
 nem ſew jaunu draugu, lai nebuhtu jadſihwo
 aukſtā weentulibā. Un tā winaš ruhpejaš par
 ſawu mihko, ar kahtu mihleſtibu winu aploj,
 kad taš ſaſlimiſt! Winſch lai pni peenem wiſu ſcho
 paſchaiſleedſigo mihleſtibu, kura winam neko ne-
 maſjā. Agri waj wehlu winſch, ſaprotamš, atſtahj
 ſawu nihtako un ar pubra palihdſibu, kuru da-

bon ſeewai lihdi, ſajneedſ augſtu ſtahwofli ſabeed-
ribâ. Winſch top par augſtu amata wihru, ahrſtu,
arkitektoru, paſihſtamu mahſſeneeku un bauda
wiſpahriku zeenibu no ſaweem lihdiſpilſoneem, ka-
mehr meitene, kura paſchaiſleedſigi to mihleja
tanî laikâ, kad winſch mahzijaſ, kritiſ arweenu ſe-
maf pa ſlidenu zetü, — tikai tapeh3, ka wina na-
baga, un ka wihreeſcha neatbildiba mihleſtibâ teef
tureta muhſu kriſtigâſ ſabeedribâſ ſtarpâ par
dogmatu.

Ar maſ iſnehmumeem apſalpotajaſ teef iſ-
mekletaſ no jaunâm ſemneeze. Labaki eet tàm
no winâm, kuraſ eet deenet ſermâſ, kaut gan wi-
naſ ſapno tikai par to, lai aiſeetu pilſehta. Fer-
maſ ſaimneeze, pate ſemneeze, peeradiſe pee darba
un atteezibaſ ſtarp kalponi un kungeem ir ween-
fahrſchakaſ: wini ehd pee weena galda un darba
laikâ ari weenadi gehrbjaſ. Dſihwe, iſnemot karſto
waſaraſ laiku, rit lehni un meerigi. Saprotamaſ,
ari uſ laukeem war kriſt pawedeja rokâſ, turpretim,
kad patſ nezil neſaudè no ta ſabeedribâſ a3iſ.

Barwiſan: zitadâ ſtahwofli ir kalpone muhſu
pilſehta. Pariſè winaſi dod ſchauru iſtabeli ſeſtâ
ſtahwâ, kur ta waſarâ ſmoſ un ſeemâ ſalſt; pee
mumiſ, Kreewijâ, kalpones ſtahwofliſ, ar reteem
iſnehmumeem, kuraſ naw jehdſeena par ſawâm zil-
weziſkâm teeſibam un peenahkumeem, wehl ſliſtakaſ,
tâ ka „kauſchu“ iſtabaſ ir tikai leelâſ pilſehtaſ
un pee pahrtikuſcheem kungeem. Mekahdſ likumè
neregulè winaſ darba ilgumu, kureſch Franzija
ſahkaſ no 10 rihta un nobeidſaſ 10—11 wa-

karā; bet pee mums wišs atkarajās no fahrtibas, kahda eewesta mahjā, un kalpone zavru gadu zekās 5—6 rihtā, ejot gulet, kà atgadas — 11—12 wakarā, bet ari 2—3 rihtā. Reštoraņos kalponei pat naw noteiktas algas, bet tikai tas, ko ta dabun kà „dšeramnaudū“, waj kà labprahtigas apmekletaju dahwanas. Eewetes tur paleef it kà par nastu nešeju lopeem un top nešchehligi ekšploatetas no apmekletajeem.

Ja kalpone teef fahrtigā gimenē, tad winas štahwoklis wehl išturams. Bet beeschi to gaida atwars, kura wina pate nobeidšas.

Wišās walštis kalpone teef eewetota wispeh= digakā un tumšhakā laktā, un ari arkitektori to nem wehrā, šastahdidami dšihwoklu planus. Tikai Amerikā un Anglijā noteef tagad aša jihna starp šaimneezi un kalponi, kura aištahw šawas teešibas. Jauna kalpone juhtas šewi pawišam šwešhu kungu gimenē: neweenam naw nekahda daka gar wihu un winas interešem — uš wihu škatas tikai kà uš mašchinu, kurai jaišpilda noteikts darbs. Deenā winai naw neweena minute brihwa, bet wakarā wina šmol šawa ištabelē, un it negribot klaušās zaur šeenū, kas noteef pœ kaimineem. Štā redšam, kalpones štahwoklis ari tagadejā šabedribā maj ko atšhtiras no wehrgu štahwokka un ir zee= nigs nošchehlošchanaš.

III.

Seeweete gimenê.

Bruhte. Seewa un mahte. Bezmaħmina.

Pee ſaprahtigas audſinaſchanas jauna meitene uſaug weſeliga, tà ſijjſki, tà ari garigi. Ne ar garigam intereſem, ne ar uſjautrinaſchanam wina pat neatſchkiras no jaunekleem, ar fureem baudiuſe weenadu iſglichtibu un attiſtibu. Un luht, uſ ſchà kopejà intereſchu un ſawſtarpejàs ſapraſchanas pamata rodas weſeliga uihleſtiba ſtarp meiteni un jaunekli, kaſ nobeidſas ar ſaderinaſchanos. Franzijà laifs lihdi kaſſam ir apliſts wiſadeem kaweekteem preeſch bruhtgana un bruhtes; te, pehdejee newar weens ar otru ſarunatees bej leezi-neekeem, newar brihwi domas iſmainit. Tahdu paſchu eeraſchu redſam ari zitàs latinu ſemês — taſ ir palizis no ta laifa, kad ſeeweetes wehl tika pahrdotas; Polijà, — runa, ſaprotams, ir par widejo un augſtafo ſchkiru, — ſchſchrichli preeſch bruhtgana un bruhtes wina ſawſtarpejà ſatiffimê gandrih wehl leelafi. Pawiſam zitàs paraſchas walda ſtarp germanu, ſtandinawijas un angku ſaſſchu tautam. Kopeja mahziba un audſinaſchana Anglijà un it ſewiſchki Amerikà nowed pee labatas ſapraſchanàs un tuwakas kopibas ſtarp nahfameem laulateem draugeem. Un tai paſchà laifà tahda audſinaſchana dara ſeeweetes brihwakas, apſinigafi

isturošchos pret šaweem usdewumeem. Kreewijà to štahwoklis, kuri grib dotees laulibà, ir brihwaks, nekà latinu semēs, un apšpeestaks, nekà pee anglo-šakšču un škandinawijas tautam.

Pirmlaiku tautu starpà nepastahw štingra un uštiziga lauliba: šeeeweete šcheit špehlē tikai pašiwu lomū, bet wihreetis peeradis škatitees uš to, kà uš šawu we rd eni. Par to pirmlaiku křistigà tiziba ir pilna laulato uštizibas un mihleštibas peemehreem, it ihpašči starp šeeweetem.

Šauna šeeeweete ar apprezeščanos šaudē to nenoteikto štahwokli, toš nāhktnes šapnuš, kuras ta nepašina agraf. Wina wiša ašnēmta no weše- as jaunu juhtu pašaules un winas agrafas šim- patijas un interešes it kà winà tiftu nošlehptas. Winas draudšenes, šewišchi tās, kuras wehl nawa apprežetas, šuhdšas par to, kà winas atteežibas pret tām pahrwehrtuščās. Pat pret wezakeem wina tapuše wehšaka: winai pilnigi peeteef ar šawu wihru. Bet šo tikai wina šajuht šewi jaunas dšihwes impulsu, wina top uštizigaka un mihligaka mahtei, kura to labāfi šaprot un ušmundrina, nekà wihrs. Šif daudš ta išjuht ilgajos gaidiščanas mehneščos un beidsot jaunas buhtnes radiščanā pašaulē! Ša ir — šeeewešču eefičejās dšihwes wešela pašaule, kas naw peejama wihreetim. Šihdš šchim laikam šeeweetes par to klušeja, šaunedamās no šawa mahtes štahwokka, bet ar laiku tās pateefibas, kuras no wina ištef, top wišpahr pašihštamas. Wihreetis šaprot, kà, šastahdidamš tikai weenu lo- zekli kopigà buhtibu šehdē, winam šaruhpejas par

šawu špehku usglabaschanu, lai tos pilnigus atdotu nahkošchai paaudsei. No šawas pušes, šeeeweete atšazifees no pahrleezigi beeščas kopošchanàs ar wihreeti, lai nenowahjinatu šawu organišmu un nera-ditu wahjus nonihkušchus behrnus, kureem truhšt preefich dšihwes wajadšigà energija. Par peemehru tam war noderet Zndija, kur šeeeweetes, iſeedamas pee wihra gandrihš jau behrna gados, pahrweh-
wehričas par ihštam mahtitem, kuras rada miljona eedšihwotaju wahjos šaudis, kuras walda šaujina angtu. Šà agras laulibas šekas ir ari daudš šee-weešchu šlimibas, kuras tif šoti iſplatitas štarp indušu šeeweetem.

Neetrunoš lauliba ari tika nošlehgta — lihdi pašam pehdejam laikam — pahrak agri preefich šeeeweetes. Wišlabakais laiks preefich štipru un wešeligu behrnu radišchanas ir wežumsno 19—25 gadeem.

Par nošchehlošchanu, leels škaitš šeeeweetes nemas neiſeet pee wihra, kas, beš šchaubam nes winam šà šiššlas, šà ari garigas zeešchanas: šo ari nerunatu par masak šaišligu šeeewešchu tempera-mentu šalihdšinot ar wihreeti, tomehr pilniga attu-rešchanàs no dšimumu kopošchanàs šapat šaitigi atšauzas uš organišmu, šà ari pahrmehriba šchai šinà, un pirmais pa rasti ir šeeewešchu likšenis, bet otrais — wihreešchu. Wihreetis un šeeeweete ne-war dšihwot weens beš otra, un winu kopošchanàs ir wiššwehtakais, augštakais un tihrakais akšs, šahdu ween war eedomatees žilweku šantajija.

Bet šeeeweetei jabuht mahtei ne tikai šiššlā,

bet ari garigà jinà, un wina nedrihkit aismiršt ižo augštako ufdewumu. Kas atteežas uš tikumislàs teešibàs kodeksu, kuras parasti raksta preekšchà prezetai šeeweetei, tad uš to war šazit tikai weenu: kà šeewai, tà ari wihram janēs weenadi upuri, kalpojot ar šawu brihwibu to augsto peenahkumu labà, kuras tee apšinigi nehmas uš šewim, dodamees laulibà. Škřirščhanàs ir tikumiga tikai tad, ja wihrs un šeewa neeeredš un apmahna weens otru: tikai rupjee egoisti war aišstahwet likumigàs šaites labumu, kad truhšt eekšejàs šaškanas laulato šarpà.

Prachtiga, šawu ufdewumu apšinoscha, mahte pratis eeaudšinat dehleem zeenibu pret šewi un pret šeeweeti — wispahrigi. Baudidama dehlu uštizibu wina wismihligatà un delikatà formà iškaidros teem winu wihreešchu peenahkumus un teešibas. Un luhk dehli išaugsšchi, meitas išdotas pee wihreem, — un mahtes ufdewumi beidšas. Wina wehl špehku pilna, wina peeraduše wišu deenu šeedot daščadeem mahtes peenahkumeem, — bet tagad winas pakalpojumi ir leeki. Winai paleef tikai išwehletees kaħdu ušbuht nodarbošchanos, nodotees labdaribas leetai. Un luhk darbiga, wehl jauna šeeweete top arweenu neezigaka, winas horizontš šaraužas, wina top par nulli.

Kaħds šazija kà „šeeweetes, kuras šašneegušchas tšchetrdesmit gadus wezuma, wajadsetu nošit, ta kà winas nekam wairs neder.“ Ar ziteem wahrdeem „ir nederigas preekšch ispreejas un wihreešchu juhtu prašibu apmeerinaščanas.“ Tà apeetas me-

šchonis, kuršch maina šawas wehrdsenes tiklihdš tās
šaudē šawu peewilzibu pehž daudšu behrnu dšemde-
šchanas. Ne mafumu grehko šchai šinā ari ziwili-
setee šaudis, un tā rezultats ir leels šeeweešchu
špehka šaudejums, kuršch waretu nest labumu ša-
beedribai. Šeeweetes ap šchetrdšmit waj peeždes-
mit gadeem, kuras jaunibā dabujušchas labu išglih-
tibu un pehž tam iekojušchas šinatnei, waretu šoti
labi nodarbotees ar pedagogiško darbibu. Šahds
plāšchs lauks atklahjas nahkotnē preekšch muhšu
wezmahminam, un zit daudš labuma waretu atnest
šabeedribai winu peedšihwojumi un mahtes ruhpiša
par šweišheem bešrneem... Bet par to war wehl
tikai šapnot, un tagad muhšu wezmahmina paleef
tikai tā labs ģimenes ģenijs, kura wišī ložekti, tā
peeaugušhee, tā ari behrni, atrod pee tās apmeeri-
najumu un padomu wišās dšihwes behdās un ka-
wektoš.

stituzija bij aisleegta. Romas walšis pastahwešchanas laika prostitueto šarakštā atrodam ari patrizees, kuras tahdā šinā atreeba šaweem wihreem, kuri tās peewihla. Pateizotees šawam prahtam un daikumam, dasčas no kurtisaneetem baudiija leelu waru, šā Aspāšija, kuru apprezeja Perikls, un Teodora, kura palika par Justiniana šeevu. Ir šinams, štarp zitu, ša beidsamā, tapdama par keisareeni, parahdiija neparāstu zeetširdibu pret šawām agrakajām beedrenem: wina pawehleja eeslehgat 500 prostituetās weentukā pili us Konstantinopoles juhras šchauruma krašta; leelakā data no winām nošlihka, mešledamas glahbinu behgšhanā.

Widus laikos noteikti pilšehtu eezirkni tika nodoti kurtisaneetem, kuras tureja par šawu aiššargataju šwehto Madaku un šarihkoja winai par godu šwehtkus ar prozešijam. Ludwikis XI eewehrojami aprobešchoja winu brihwibu un XVII gadušimteni us winām šarihkoja ihštas medibas un lika zeetumā, pehz kam winas aiššuhcija us nometinašhanu us Miššipi krašteem; us šcho laiku ari atteežas nelaimīgās Monon Leško peedšihwojumi.

No šrantšchu rewoluzijas laikeem tahdas šeeweetes teef wajatas tautas wešelibas wahrda. Wišās Eiropas walšis teef leetoti leelakā waj masakā mehrā bahrgi litumi pret prostituetām, lai gan tagad ari pazelas balšis winu aišstahwešchanas labā. Pateesi ir ari glušchi weltigi žihuitees pret atklahtu prostituziju, tā ša pašchu prostituziju mehs tik un tā neišnihžinašim tahdā žekā: winas žehlonis jameklē dšitaki. No otras pušes ir netaišni

šodit tikai šeevetes veen par nošēgumu, kurā ir abas pušes wainigas.

Zaatsihstas, ka prostituzija ir šasneegusi muhš-laikos milšigus apmehrus. Parisé ir registretas 100,000 šeevetes, kuras nodarbojās ar šcho amatu, Londonē — 80,000, neškaitot šlepenas prostituetās Schee škaitti runā šlistu walodu muhju naziju wešelibas un špehka šinā. Ekonomiskee apštahkti, kuri neatkauj wihreešcheem prezetees jaunibas gados, lauzineeku eepuhdums piliehtās, štrahduestichu mašā alga — wiš tas paleelina to škaitu, kurām jamektē pahrtika zaur prostituziju. Statistika peerahda, ka no 5,000 prostituetām 4,600 kehrušchās pee tās, glahbjotees no nabadšibas.

Wairat ka dešmito datu no wišas Parises kopdšihwes šastahda ta šauzama „brihwā kopdšihwe“, t. i. pee tām nebij eewehro*as šinamas, no likuma noteiktās, šormalitates. Šā tahdas kopdšihwes rezultats rodas nelikumigi behrni, kuri teek adopteti tikai retos išnehmuma gadijeenos un no kureem nahk leelais wafanku un nošēdsneeku škaitš. Šeelako datu šeevetes ir ar meeru uš kopdšihwi waj nu no nešpehžibas, waj no šinkahribas, un reti kahds dodas tanī ar pazeltu galwu, gribedams mešt išaižinažumu šabeedribai. Agri waj wehlu winas nošchehlo šperto šoli, pat ari tad, ja wimu mihtakais tām paleek uštizigs: winas dara nemeerigas behrni štahwoklis un tas ka teem ir teešiba kaut kad tām pahrmest par šawu wahrdu „nelikumigee“. Šeevetes štahwoklis, kura atrodas kopdšihwē ar wihreeti, ir loti behdigš, jo wina newar buht drošcha

par rihtdeenu. Pehdejà zehlonis ir wihreescha ne-
atbildiba pret seeweeti, ar kuru tas naw jaištits
laulibà, un pret winas behrneem. Katru wihree-
scha un seeweetes kopdsihwi war šaukt par tikumigu
tikai tanī gadījumā, ja wini abi ušnemas uš šewi
atbildibu par šawu behrnu tahlako likteni. Bet ta-
gad tam ir weeta tikai „likumigās“ laulibās —
weenigā kopdsihwē, kura nodrošchana, pee muhju
šabeedriškeem usskateem un likumeem, seewas un
behrna štahwofli. Ja nebuhtu šchis laulibas, tau-
tām draudetu pilniga ismiršchana, tà ka atstahto
nelikumigo behrnu škaitis, kuri mirst šawas dšihwes
pirmajos mehneschos, šwahrstas Franzišā no 60—
90%.

Rewar, tomehr, palaišt neminetu to šaktu, ka
pehdejà laikā daschadās walštis šahf ruhpetees par
netikumigo behrnu štahwofla regulēšanai, un šchā
īinā Kreewija likundošchanā šahf eet pa preekichu
šalihdjinot pat ar Bakar-Ciropu.

Trefchá dala.

Scholairu ſeeweete.

I.

Wiſpahrigi iſtiriajumi.

Meheſ jau redſejam, ka ſeeweetes ſtahwoſliſ gaduſimtemu laikmeta gauſi pahrgroſijãſ, lihdf ar ſabeedribãſ attihjtibu, Maj pa maſam tautãſ un ſeeweſchu ekſploatazija arweenu wairãſ tifa no liſuma aprobeſchota, un muhſlaikã pamaſinajãſ lihdf minimumam. Do eewehejojami weizinaja twaika un elektribãſ iſgudrojchana, kaſ ſaihſinaja roku darbu. Tagad ir pat gruhti eedomatees, jif leelſ bij ſeeweſchu darbſ patriarchalaja laikmeta, kad nebij wehl ne darbnizaſ, ne fabrikaſ, waj ſahka tikaſ nodibinatees darbnizaſ preeſch dahrgu drehbju auſchanaſ u. t. t. Wiſãſ weentahreſchãſ drehbeſ iſqatawoja mahjãſ wehrdſeneſ, un wehlaſ kaſponeſ, tapat, ka wiſnu, maiſi, ſwejeſ, apawuſ, darba riſkuſ u. t. t. Wiſſ taſ tika pagatawotſ ſem ſaimneejeſ teejchãſ uſraudjibãſ. Bij laiki, ka ſinamſ, kad paſchãſ prinzejeſ un karaleeneſ anda, un augſtmanu daãnaſ apkaſpoja ſawu wiſru un weejuſ pee galda. Frantſchu ſahdſchãſ, it ihpaſchi deenwidõſ, wehl neſen ſeeweetes neſehdaſ kopã ar

wihreeſcheem pee galdā, bet toš apfalpoja un pa-
 ſčas ehda wehlaſ. To paſchu redſam ari Kinā
 un Japanā. Tikai weeniqi ſemneezeš uſglabaju-
 ſčas wehl pa datai agrafāš tradizijas, bet žitāš
 iſchirāš jaimneezeš wara aprobeſchojaš ar gataru
 materialu nopirſchanu waj pušdeenas paſtelleſchanu
 pa telefonu. Špoleš ruhſchana dſirdama arweenu
 retaki ſeemas wafaroš un tikai wezaš ſemneezeš
 wehrpji daſchureiſ wafaraš wafaroš, ſehdedamaš ja-
 leekuſchāš pee jawu mahju ſleegſchana. Bet winu
 ſpoleš drihi apkluſiš : winu jaimneezeš jau ſoti
 wezaš !

Agraf wiſa gimene ſopā dſihwoja un ſtrah-
 daja pee ſewim mahjā ; tagad paraſti wināš lozeſki
 iſkaiſiti pa daſchadām malam, pee ſabrikam un
 darbnizam. Piſhehtāš gimeneš, ar maſ lihdekteem,
 dſihwo druhmi ſchaurāš telpāš. Mahjaš darbi, ne-
 ſkatoteeš uſ wiſu winu daudiſpuſibu, pateizoteeš ne-
 wajaſdſigajam greſnumam, newar wairš apmeerinat
 praſibu pehž darbibaš, un prežetā ſeeweete ſahſ me-
 let uſjautrinajumu ahrpuš mahjaš. Ja winai ir
 jautrš un weeglprahſtigš rakſturs, tad nodarbojaš
 gar apgehrbu, eet weeſoš waj teatroš ; waj ja wi-
 nai ir peeteekoſchi nopectnibaš preeſch tam, —
 ſahſ to nebuht mahžiteeš, wehlaš buht noderiga
 ſabeedribai. Pihdſigi tam, ſā laulibu ſkaitš ar
 laiſu pamafinajāš, ſeeweſchu ſkaitš, ſurām truhtſt
 wihreeſcha apſardſibaš, arweenu pawairojaš. Wih-
 reetiš nem ſew ſewu tagad wiſpirmš deht wināš
 puhra, jo winam ir pilniga eeſpehja apmeerinat
 jawāš juhtu praſibaš ahrpuš gimeneš. Št ſewiſchki

gaischi tas parahdas Franzijā, fur laulibu skaitš
starp 19—40 gadu wezeem wihreescheem un 50
gadu waj wehl wežakām seeweetem — dešmit
re is le elaks, nekā Anglijā. Tas pats puhrs,
kas nodereja rometes atšwabinaschanai, garigi no-
špeeda tagadejo seeweeti. Sem likumgas laulibas
šegas noteē: ta pali aptaunojošhā pahrdoj hana,
kā prostitujijā, tikai ne uš ihju laiku, kā beidsamā,
bet uš wišu muhschu, kas wehl wairak pawairo
stahwołka tragiskumu un negodu. Kur buhtu ja-
prezejas 22—25 gadus wežam, wihreeschi nowilzina
laulibu, zit waredami, negribedami fewi apgruhti-
nat ar gimeni. Lihdš 25 gada wežumam Anglijā
apprezas puše no wijecm wihreescheem, Franzijā —
tikai 29°/_o, Italijā — 23°/_o, Belgijā — 20°/_o.
Parisē wairums wihreeschu, furi dodas laulibā
šajneedš 40 gadus wežuma, seeweetes beeschaki ap-
prezas 35 gadus wežas. Seeweeschu wairakums
šalihdšinot ar wihreescheem atkarajas Anglijā un
Bahzijā no wihreeschu emigracijās uš Ameriku.
Seeweetes, peespeestas nopelnit paščas few pahr-
tiku, ir wihreeschu konkurentes un wed ar teem at-
klahtu karu, aisstahwot šawas teesibas un zihnida-
mās pret aisspreedumeem. Šha seeweetes atmo-
šchanās, pehz taišnibas pagehroscha few lihdsigu
weetu wihreetum šchai pašaulē, atraduse few warenu
isteizeju Zbšena personā.

Ne masums seeweeschu zihnijas un zihnās ar
aisspreedumeem, furi nostahda winās wehrdsemu
stahwołki. Winās pašludina par šawu wehleschanos
mahzitees, štrahdat, audšinat behrnus

pe h3 pa ſchu uſſkateem. Daſchaſ uſſtahjaſ
pret ſamilijaſ wahrda pahrmainu apprezetchanāſ
gadijumā redjot tanī ſawu perſonigo teeſibu nee-
wehroſchanu, daſchaſ wehlaſ termina „jaunkundſe“
iſnihzinaſcham un pahrmaintit to ar wahrdu „kun-
dſe“ kà preekſch apprezetām, tã neprezetām, lihdiigi
terminam „kungſ“. Biruſ rewoluzijaſ wijs bur-
ſchuafeteeſ, pat apprezetāſ, neſa wahrdu „mademoi-
ſelle“, bet wehlaſ ſchī paſemojoſchā iſſchkiriba itarp
ariſtokratiju un burſchuafiju iſſuda.

Wiſi ſchee ſeeweſchu praſijumi un zenteeni
leefāſ wihreeſcheem ſmeekligi un newajadſigi un
iſſauj no winu puſeſ tihru ihpaſchneeku atbildi:
„meħſ gribam, lai ſeewa nodarbotoſ tikai ar ſawu
mahju un behrneem.“ Bet wini pee tam aiſmirſt,
kà daudſaſ ſeeweeteſ waj un pa daudj nabagaſ,
waj pa daudj lepnaſ preekſch tam, lai pirktu ſew
wihru, un kà tahdā gadijumā winām paſchām ja-
ruhpejaſ lai ſewi uſturetu. Zaſaka tomehr, kà
daudji wihreeſchi ſahl jau ſapraſt ſeeweſchu zen-
teenuſ uſ patſtahwigu dſihwi un nu pabalſta
winu praſibaſ.

II.

Seeweetes tagadejā isglihtiba daļchadās walstis.

Franzija Parises uniwersitate jau no 1868. gada atwehra ļaunās durwis ģeeweetei — uš ki- miķa BurĶa inijiatiwi. Tapat ari winās war dabut diplomu uš medizinas daktera gradu Parises medizinas akademiĶā.

Londones uniwersitatē ģeeweetes ušnem no 1878 gada. Kās atteežas uš uniwersitatem Kem- bridĶhā un Oksfordā, tad winās dod ģeeweetei ba- kalawra teeĶibas, lai gan atļauj nolift eksamenus un klausitees leĶzijas. BeĶ tam Londonē ir ģeewe- eĶĶhu medizinas akademiĶa. Uniwersitates „Wit- toriĶa“ kā Wellē, ta ari ĶhriĶā ušnem Ŷtudentes uš weenadam teeĶiam ar Ŷtudenteem.

Sabeedrotām walstīm peeder preeĶĶhroka ģeewe- eĶĶhu Ŷinatuiķkās isglihtibas leetā, un Ŷheit mums ir 179 angŶtĶkolas preeĶĶĶ ģeeweetem. Kopigā mahĶiĶhana, kā Ŷinams, ir koti iŶplatita Amerikā un ĶĶhiķagā, peem. Ŷtudenti un Ŷtudentes kopā klausās leĶzijas un nodarbojas labaratorijās un laŶitawā. Tagad 8—10 amerikānu uniwersitates atwehrtas ģeeweetem, un praktiŶejoŶĶas ģeeweetes- ahrŶtes ween ir wairak par 6000.

WahĶiĶa ir taĶlu pakat palikuŶi Ŷitām walstīm ģeeweēĶhu augŶtakās isglihtibas laukā. Ŷaunu meitemu mehĶinajumi eekarot Ŷew jaunās

profesijas, ņanehma ņheit ar eenaidu un neustizibu, tomehr, jau 1900. gadā klauņitaju ņkails Bahzijas uniwerņitatēs ņneedsās lihds 664 zilweku.

Austrija un ņewiņkli Ungarija ņeweetes war buht par ahrņtem, un pehdejās praktiņe pa leelakai daikai pee ņeweeņchu eedsihwotajeem muņulmanu prowinzēs, ņtarp zitu, ari Boņnē.

Italija, Atdņimņhanas laikmetā, ņeweetes eenehma pat profesoru katedrus uniwerņitatēs; bet wehlakā laikā ņeweeņchu augņtakā iņglihtiba eewehrojami atņlahbuņi, lai gan daņchā ņinā ta ņtahw angņtu.

Slahwu ņeweete, dedņigi zensdamās pehņ iņglihtibas, pirmā iņleetoja teeņibu tiht uņnemtai Eiropas uniwerņitatēs. Daudņ freewu ņeweetes ņtudē medizinu ahrņemēs — Pariņē, Bernē, Zūriķē, Brūselē, — neņkatotees uņ ņeweeņchu medizinas iņtituta atwehrņhanu Peterburgā.

Kas atteezas uņ Schweizi, tad winas uniwerņitates jau wairak nekā trihsdesmit gadus atwehrtas ņeweetei, uu, wiņpahrigi, wina war node-ret par preeņņņihuni ņitām waņņtim ņeweeņchu iņglihtibas leetā.

Daudņ ir darits ņchā ņinā Norwegija un Danija. Peeteek peeminet to, ka matematikas katederi Stokholmā eenehma Zoņija Rowakewņkaja.

Somijas ņeweete gandrihņ nepaleek pakat wihtretim pedagogiņkā darbiba. Beņ tam, winai ir brihwōs ahrņtes un ņinatneeka zekņh; Helņingforņas uniwerņitatē neņen ņkaltijas lihds 130 ņtudentes,

bet tagad jau winā wairaf par 400.

Greekijā darija daschus isweizigus mehginajumus preekſch ſeeweſchu garigā lihmena pazelſchanas.

Tikai Spanijā un Portugālē walda weza metode jaunu meitenu audſinaſchanā, un wehl naw manamas pahrmainas ſchāi ſinā.

Japanu uniwerſitatē, kura eerihkota peh3 Bahzijas tipa, ſeeweetes neteek uſnemtās, bet no 63 normalām ſkolām Japanā ir 14 ſeeweſchu kur ir lihds 900 ſkolneezes, ſkolneeku ſkails zītās, wihreeſchu ſkolās lihdsigs 6,375.

Indijā ir dibinatas koleſchas preekſch ſeeweetem. Daschas indeeſchu ſeeweetes ſtudē medizinu Amerikā, Londonē un Brūſelē.

Bet atgreeſijimees pee Franzijas. Scheit ſeeweetei neaiſleeds nodarbotees ar medizinu, farmaziju, literaturu, juriſprudenzi, dabut doktora gradu, tapt par adwokatu; tikai uniwerſitates katederi naw wehl winām peceetami. Zaatſihſtas, ka franzuſeetes iſmantoja ſchās teeſibas dauds maſaf, nekā ahrſemneezes. Tas nahl no tam, ka widejā ſeeweſchu iſglihtiba wehl tikai neſen noſtahdita tahdā augſtumā, lai ſagatawotu jaunās meitenes preekſch uniwerſitates. Wj jautajumu, waj wajadſigs ſeeweetei iſeet augſtakās ſinibas kurju uniwerſitatēs, lihdsigi ſtudenteem, war atbildet tikai ſekoſcho: ja jau reiſ, ſpeeſta no ekonomiſkeem apſtahkeem, ſeeweete uſſtahjas kā wihreeſcha konkurente, wajaga, lai ſchāi zihnā wini buhtu weenadi apbrunoti. Bet jawehlas, ſaprotams, lai uniwerſitates buhtu preekſch

šeeweetem ne tikai diplomu fabrika, bet wispirms isgļihības eestahde.

Wisās walstis ir profesionālas šeeweeshu skolas, Franziā winām japateizas par šawu nodibinašchanos Elisai Lemonjē, kura nodibināja 1856. gadā beedribu, kuras mehtis bij dot bešmasņas profesionālu isgļihību jaunām meitenem, Tagad šchais skolās pašneedš tirdšneezihšas šinibas, štenograšiju, šihmešchanu, štikla, porzelana un šilomu šaula krahšošchanu, graweerešchanu, išchuhšchanu, grahamšeešchanas amatu un grešnus išstrahdajumus no ahdas. Beš tam, ekšjē nanturības, dahriškopības un šemkopības skolas, kuras ir arī Amerikā, Bahziā un Kreewijā; pehdejai peeder pašahkums šchaj leetā.

Kas atteezas uš šeeweetes mahšlenceeka karjeru, tad šchaj šinā žekšch ir winai plašchak atwehrtš, wina brihwi war nodarbotees konserwatorijās ar dšeedašchanu, mušiku, apmeklet glesneezības un škulpturas klases mahšklas akademiā. Starp beidšamā gadušimtena mahšlenceezem war minet tahdus wahrdus, kā Roša Boner, Angelika Kaufman, Wischē-Lebren, Bašchkirzewa un žitas. No aktrišem ir pašihstamas wišā pašaulē Eleonora Duse Sara Bernar, Kleron Schoršch Ristori. Mašchel atštahja pehž šewis neišdšehšchanu peeminu. No dšeedatažam peeminešim tikai Patti, Lufka, Šanderšno, Bolini Wiardo.

III.

Sabalīnādi no ņeeveeņhu iņglihtibas wehitures Kreewijā.

Mehs tikko minejam par ņeeveeņhu nanturi-
bas, dahrkopibas un ņemkopibas ņkolam, kuru ee-
rihtkoņhanai bij ņperti pirmee ņoki Kreewijā. Ta
ir weena no pirmajām walņtim, kur ņeeweetes ņen-
tās ar at eezoņheem panahkumeem eeguht ņew teeņbu
uņ augņtako iņglihtibu.

Zaur pagahjuņchā gaduņimteno labako kauschu
nenogurņtoņchām puhlem, ņtarp kureem pirmā weetā
janoņtahda Dņchons Stjuarts Mills, noweda ņa-
beedribu pee ņeeveeņhu augņtakās iņglihtibas nepee-
zeeņhamibas atņinas, kura, kā mehņ redņejam, ņahka
palikt par ņeeveeņhu ihpaichumu, weenā waj otrā
ņinā daņhadās walņtis. Kreewijā grafa D. A.
Miljutina un proņeņoru A. N. Beketowa un Boro-
dina darbeem un eeņpaideem bij leela noņihme
ņeeveeņhu augņtakās iņglihtibas idejas realiņeņhanā.
Pee tam, kā jau wiņur, nahjās ņihnitees galwenām
ņahrtam aiņ paņcha prinzipa, jo nopeetni atņihņtot
ņeeveeņhu augņtakās iņglihtibas derigumu, lihdselki
ņaprotams, atraņtos beņ ņewiņhkās gruhtibas.

Tagad ir pagahjuņchi 25 gadi no pirmā ņee-
weeņhu ahrņtu iņlaiņšanas laika. Kurņi, kuros wi-
nas dabuja mediziniņko iņglihtibu, bij dibinati no
kara pahrwaldiņšanas nodakas pee Wlediko-ņirur-

giskās akadēmijas (tagad kara Medicīnas) un Nikolajewas Kara Ēdusēmes hospitāla. Pēzgadejo kurju nobeigušām klausītajām bij isdewiba parahdit šawas šinasšanas pa freewu-turku kara laiku, kad 20 no tām bij komandetas kara hospitālos. Tahdā šinā winas dabuja ihstu „uguns kristību“, un luhk, šhās praktiskās pahrbaudišanas rezultati, kurus zitejam no kara medicīnas pahrškata.

„Šho klausītāju darbībai bij pilnīgi panahkumi. Uf daudi ofīzīali un priwātu peršonu šinōjumu pamata, šem kuru rihzības winas strahdaja (profesoru un galwenā lahrtā ahrstu) uf pahršeešanas punkteem un hospitālos, klausītajas eemantoja pilnīgu atšīnību un pilnīgi attaišņoja uštizību ar šawu šaprahtīgo un širšnīgo ištūrešanas pret eewainoteem un šlimeem.“

„Behledāmees šastahdit pilnīgu un bespartejišku šreedumu par winu darbību un ahrstneeziskās iiglitības pakahpi, laufu kara medicīnas inspektors šīka preeškā hospitālu galwenajeem ahršteem, pee kuram winas škaitijās, pašinot ar štingru pareišību par winu darbības rezultateem. Wiši pašinōjumi šhāi jautajumā nowed pee šekoškā: galwenee ahrsti jau pee pirmās reifes pahrleezinajās no lihdsēkteem, kahdus isleetoja klausītajas pee diagnostikas (šlimību noteiššanas) ta ari pee šlimo nu eewainoto ahrštešanas, ka winas pilnīgi pahrwalda netīfai tihri medizīniskās, bet ari peepalihdsīgās šinasšanas. Pareiša šlimību noteiššana, šekmība un mahžešana eewainōjumu pahršeešana prerahdija, ka klausītajas itahw uf

tagadejās medizinišķās iſgļihtības augſtuma un ne-
maſ nepaleeſ pakat ſawā darbā jauneem ahrſteem.“

„Daſchu winu darbiba bij pat ſlawena. Da-
ſčas no winām ar tahdu leetas ſinaſchanu un iſ-
weizibu iſdarija operazijas, ka radija pilnigu zee-
nibu un apbrihneſchanu pret ſawām ſolidām ſina-
ſchanom *). Zitas no winām ſawus nowehrojumiis
hoſpitaļoſ padarija par ſinatneſ eeguumeem.“

„Wiſpahrigi ſeeweſchu ahrſtneezibas kurſu
Klauſitajas ar ſawu energiju un ſawu peenahkumu
apſinaſchanoſ parahdija ſewi no wiſlabakās puſeſ.
Ar ſawu ſaprahtigo kirurģiſko un terapetiſko palih-
dſibu hoſpitaļoſ, winas ſchaī pirmā mehginajumā,
pilnigi attaiſnoja uſ winām liſtās zeribas. See-
weeſchu ordinatoru paſchaiſleedģigā darbiba, breeſnu
un truhzibas apdraudetās weetās, aplaiſtoſ no ti-
fuſ epidemijas, no furas gahja bojā ne weena ween
no winām, greeſa uſ ſewim wehribu kà paſtahwo-
ſchā armijā, tā ari dģimtenē.“

Neuſſtahdot ſcheit par mehrki dot kaut ari
iſju aprakſtu par ſeeweſchu augſtakās iſgļihtības
attihſtibu Kreewijā, peeſihmeſim tikai, ka tagad
beidsamā, kà leekas, noſtahjuſeeſ uſ zeeta pamata,
jo ſeeweſchu augſtakās mahzibas eeſtahſchu paſtah-
weſchona nodroſchinata kà no prinzjpielās teeģibu

*) Zitu ſlaidā no Bulbot kdjeſ 30 aug. 1877. pahree-
ſchanaſ punktā Tuſchenizu zeemā laufu fara medizinaſ in-
ſpektora Klahthuhnē bij iſdarita operazija: pleza iſnemſchana
elkona reſeģzija (iſgreeſchana, iſſahģeſchana) un guhſchas am-
putazija (atnemſchana, atgreeſchana.)

atšihšanas pušes uš wīnu pašahwešhanu, tā ari materialā šinā, un, zī tas atkarajas no wispahrejeem augštakas isglihtibas apštahkteem Kreewijā, war zeret uš šeeuwešhu augštako furšu škaita pawairošhanos — špejalo un wispahrišglihtibas.

IV.

Konkurenzes zehlonis itarp ſeeweeti un wihreeti.

Ēimiskā un profesionālā iſglihtiba padara ſeeweeti par nopeetnu wihreeſcha konkurenti — beeſchi, tomehr, tikai tapeh3 ſa ſeeweete, deht ſawas neaiſ-ſardjibas, ipeeſta apmeerinatees ar maſaku algu, nekā wihreetis. Gauſi, bet droſchi un ſtingri, ſoli pa ſolini, ſeeweete eeneu wiſas profeſijas, ſajeldama eenuidu ſawos li dſzenſonos — wihreeſchos.

Ēemneejes darbs atrodas labakos apſtahkos, nekā pilſehtu ſtrahdneejes darbs: wiſch nenogurdina nerwus un nepagehr beſmeega naktis, ſas tik ſaitigi weſelibai. Bet truhtums beeſchi ſpeeſch ſemneeka meiteni meklet ſew nodarboſchanos pilſehtā. Scheit wiſi jaſtrahdā zauru deenu. Ja wiſa ap-
prezeta, tad ar wihru aiſeet no rihta pee darba un ja dſihwo klahtumā, pahrnahk mahjā tikai lai ahtrumā paehſtu puſdeenu.

Behrni janodod uſ laukeem audſinatajai. Parasti ſeeweete ſahk ſtral,dat ahrpus mahjas tikai peh3 tam, kad pawairojas gimene un wihrs weens to neſpeh3 uſturet. Un tad gimenes dſihwe mahjās iſnihkſt: behrni, pahrnahkdami no ſkolas, atrod tukſchu un aukſtu iſtabu, kura tos dſen atpakaļ uſ eelaſ.

Kaſ atteezas uſ burſchuajiņu, tad ari ſcheit zihna deht ekſiſtenzes parahdas eeſch tam, ſa ſe-

weetes eekuhjt magafinās, eenem weetas uf pasta, telegrafa, telefonu itazijās, kantoros un uf dselze-
teem. Winas strahdā tapat, fā wihreeschi, bet par
masafu algu, šahojadamas pee darba šawu un wi-
šas tautas wejelibu. Un tās wišas ir labafās
šeeweetes, wisenerģiskafās, kuras zenščas nopelnit
šew godigi pahrtifu. Un kahdus šakfehrihtus un
beeschi pašemoschanu un apwainojumus nahkas wi-
nām iszeest tikai deht tam, ka winas atihst pat-
stahwigo šmago darbu labafu par prostituziju, kura
usgluhu winām uf katra šoka! Tahdi ir apstahkli,
kas rada konkurenzi daschadā darba laukā starp
wihreeti un šeeweeti, — konkurenzi, kas šehj naidu
winu starpā, un kas nepeezeeshama preekšch šee-
weeshu attihstibas, preekšch zilweziškas apšinas no-
dibinašchanas winā.

Saprotams, ka šafneegtee šeeweeshu panah-
kumi daschados arodos, waj mas buhtu bijuichi
eespehjami, ja škaištā dšimuma preekšchstahwes
buhtu darbojušchās atšewišchki. Apšinotees šawu
nešehku zihnā ar wihreescheem, wišur aiššargatas
no likuma, kuri šastahditi galwenā kahrtā preekšch
wihreescheem. šeeweetes šahka šaweenotees pulžinos,
šaweenibās, ligās. Dā Amerikā no atšewišchām
šaweenibam isweidojās wispahreja — nazion la,
kura wehlaš wehl wairaf paplaišchinajās, šawee-
nojotees ar frantichu un angļu šeeweetem. Nadās
štarptautiskā šeeweeshu liga, kura peeweenojās
i reekšchstahwji gandrihtj no wišām Širopas walštim.

Amerikas nazionalā šeeweeshu šaweeniba ša-
stahw no 200 beedribam ar 700 tuhštoshu šee-

weetem. Njtonu gadu pastahweščanas laikā no
ščās šaweenibas padomes bij ištahdati daudsi
łoti šwarigi praktiski jautajumi par šawstarpigo
wihrešču un šeweešču tešiško un ekonomiško
štahwofli. Bet gandrihš wiššwarigakais lehmums
ir par mahzibas eeweščanu patriotiškā garā. Do-
mehr, šchim patriotišmam ir augstaks, katrā šinā,
w iral tagadejš rakšturs, nekā tam, kuršč tika
mahzi š lihds šchim laikam: tai laikā, kad muhs
mahzija m i r t preešč tehwijas, tagad eet runa
par to, lai eemahzitu šaprašt d š i h w o t preešč
tehwijas, lai neštū kahdu labumu, — buht par
ihstu šawas walšts pilšoni.

Seeweēichu amati un profesijas.

Seeweetes štrahda daudzās fabrikās un darb-
nizās lihdīgi wihreescheem un pat no wīnu ihpašch-
neekem tām teek dota preekščhroka, jo wīnu darbs
teek lehtaki atalgots. Weidsamā attaiņnojchanai pee-
wed argumentus, ka seeweēichu organiisms ejot
wahjaks par wihreescha un masaf isturigs, neskaitot
gruhšneezibas un dšemeschanas laiku. Beš tam
wehl šaka, ka seeweete neesot ģimenes galwa un
tai newajagot ģimeni ušturet. Bet pee tam aif-
miršt, ka atraitnem jauštur šawi behrni, un jaunām
meitenem — nereti šawi wezaki un jaunakās mah-
šas un brahki. Seeweete jau pehš šawas dabas
isturigaka un meerigaka buhtne, nekā wihreetis.
Beedroščhanās un solidaritates juhtas wīnā ir ma-
šaf attihštijušchās, un tas weizinaja wīnās ilgo
nospeestibu.

Smalkakam un mahšligakam darbam teek
dota preekščhroziba seeweetem, un Ģiropā tikai fab-
rikās ween štrahdā 4 miljoni seeweēichu. Amerikā
teek škaitits pahri par miljonu štrahdneetščhu, Ang-
lijā — wairak par diwi miljonu, un wīšas seewe-
tes, kuras pahртеek no šawa darba, — lihdš 5 mil-
jonu. Franzijā uš 19 miljonu štrahdneekem nahš
4 miljoni štrahdneezes, kuras nopelna 2 miljardi
franfu. Uškaitit wīšas darba nosares, kuras nem

dalibu ņeeveete, buhtu ņeeņi un garlaižigi. Beete-
koņhi ņazit, ņa tã apņem wiņu materialo un garigo
tautas dņihwi. Lihdņigi wiņreetim. ņeeveete ņlauka
eelu un ņalpo tipografijã, iņņeņã maiņi un ir par
ņtazijas uņraugu, deen par lozmanu un par waņt-
neeku uņ baņkas. Wina nolaiņčas ņaluraktuwēs,
ņtrahdã pee telegraja un teleņona.

Alga par ņeeveeņķu darbu ir daņchada da-
chadãs walņtis. Maņak tas teek atalgots tur, kur
ņeeveetes maņak attiņņtitas, un tã tad ari maņak
ņolidaras ņawãs intereņēs, un ihpaņķi, — Italiņã,
Waņzijã, ari Franziņã. Bet ari Angliņã ņtrahd-
n.eņēs beeņķi dabun neeņigu algu par beņmeega
naņtim, tã ņa ne beņ eemeņla ņķeit ņadņejota eeweh-
rojãnã „Dņecņma par kreķlu“.

Daņčas ņtrahdneeņēs Pařiņē nopelna ne wai-
raļ par 375 franķeem gadã, par ķureem, tã redņams,
war paņrtikt tiķai ar prostituzijas paļihdņibu. Pa-
ņķi darba deweņi to ņaprot un beeņķi pamudina
ņķai ņinã jãunas meitenēs. Italiņã un Austriņã
ņtrahdneetiķu alga ņneedņas lihđņ 60 ņantimeem
deenã jeb 148 franķeem gadã. Angliņã par pele-
rina ņķuhņķanu, ķuru paņrdod par 125 franķeem,
maņķã ņķuweņai 125 ņantimus, un apķalpotaja ga-
tawas drehbeņ maņaņinã dabon tiķai 30 franķus
meņneņi. Amerikaneeņķu ņabrikas ņtrahdneeņe at-
rodas labakoņ apņtahķkoņ: wina dabun 25—26
franķus nedekã, bet par to dņihwe Saweenotãs
Waļņtis ap tiķetraņ reišes dahrgaka, neķa Angliņã.
Minimalais weņums preeņķķ ņabrikas ņtrahdneeņēs
— 9 gadi Italiņã, 10 —, Spaniņã un Daniņã,

11 — Anglijā, 13 — Franziijā un Bahziijā, 14 —
Schweizē un Austriijā, pahrejās valstīs 12. Ap-
kalpotāju alga us pasta un telegrafa nepahršneedi
pirmajā laikā Franziijā 1,000 frankus, Italiijā —
un masaf. Sarweenotās Valstīs algas leelakas,
un daschos gadījumos apkalpotaji daschados lanto-
ros dabun 6,000 fr. Japonā weentahršcha fabrikās
strahdneeka deenas alga — 60—90 fant., strahd-
neetšhu — 28—35 fant.; apmehram tos pašchus
škaittus atrodam ari Indijā.

Daudsas raschoschanu nosares israhdas taisni
kaitigas šeeveešhu wejelibat, weizintot dilona, histe-
rijas un masafinibas attihstibu, tā peem. wehrpja-
mās fabrikās ir kaitigi putekli, a. stc temperatura
un mitrums, kas dara mitru apgehru. Seeweef š,
kuras strahdā špeegetu, kinniskās, šehrfojinnu, balti-
najumu un tabakas fabrikās dšemdē nelaitā, waj
pat dšemdē nedšihwus behrnus; tais gadījumos,
kad behrni rodas pašaulē dšihwi, wini heešchi mirst
frampjos jau pirmā dšihwibas gadā.

Labaks ir to šeeveešhu stahwoklis, kuras no-
darbojas ar tā šauzamām brihwām profesijam, lai
gan ari šheit ir wehl dauds ko wehletees. Tā,
Franziijā ir dauds wairak školotajas, nekā ir weetas
preešch winām, un daudsas atrodas galigā naba-
dšibā. Rakstneezes un šchurnalištes teek škaititas
Franziijā 2,150 un wišas no tām ir špehjjigas
dšihwot tikai no šawas rakstneezibas. Ar adwoka-
turu nodarbojas šheit tikai weena šeeeweete, Schanna
Schowen. Ir ari fabriku inspektrišes, tāpat kā
Anglijā, Amerikā un Skandinawijas valstīs. Ame-

rikā skolotajās pahršneedš skolotaju skaitu, bet tikai Indianā winaš dabun tahdu pat algu, kà wihreešchi. Seeweetes-ahrstes — 4,500, dantistes — 337, adwokates — 208, walsts deenestā — 8,209. Birmā seeweeschu medizinas skola bij atwehrtā 1846. gadā Bostonā. Amerikaneete war buht par teefnēš, mēri, mahžitaju (wišu mahžitaju-seeweeschu ir 1,235), farmazeuti, architektori. Amerikaneeschu rakstneezes skaita 2,725. Anglijā šchee skaitki ir masati: skolotajās šcheit ir 146,375, ahrstes — 101, rakstneezes — 666, mahšleeneezes — 3,032, reporteeres — 127, architektores — 19; 42 seeweetes aishmentas no šinatniškeem pehtijumeem. Birmā seeweete-adwokate aishstahweja weenu no likuma panteem par strahdneezem un prozesu winneja.

Wišās walstis, isnemot Bahžiju, seeweetes war studet medizinu un praktiset kà ahrstes, Balkanu pusšalas walstis ir seeweetes-adwokati. Austrumos, it šewišchi Japanā, ari ir manama kustišiba us preešchi, šihmejotees us seeweeschu jautajumu. Dašhas bagatas japaneetes mahžas šinibas Amerikā un Eiropā, kà peem., g. ašene Djama, pašistamā šihneeschu uswaretāja seewa; wina nehma ari dalibu japanu nodatas komišjā Šichikagas isstahdē 1863. gadā.

Aineetes šahš tagad usstahtees pret laulibu, negribedamaš nešt atstahto šeeru likteni. Kadās pat neprežetu seeweeschu klubi, lai gan tika ahtri šlehgti us šeisara pawehli. Bet nemeers neaprimšt un arweenu wairak pazetas balšis pret seeweeschu šahju šakropkošhanu, kà seeweeschu ilgās nošpee-

stibas un bestēēibas simbola. Indijā daschas eedjintās studē medizīnu. Bombejā un zitās pilsetās ir nodibinatas koledžas preekšč jaunām meitenem.

Pehz kurju beigšanas leelākā daļa no viņām aisbrauz uš Ēiropu deht tablasisglihtošchanās, pehz kam tās dabun ņeevešču-ahrstu weetas hošpitalos waj horemās, ar algu lihdi 12,500 fr. gadā. Daudjas indeešču ņeevešču ņimibas iņekas, pateizotees koti agram mahtes ņtahwołlim, kadēht neņen iņnahža pawehle, kura aisleedi isdot pee wiħra meitenēs.

Pirmā indeešču ņeeweete, kura dabujuši ahrstes diplomu pehz triju gadu nodarboščhanās Filadelfijā, bij Joshee, kura aņtonpadimit gadus weža weena ņahka ņetot: winas wiħrs to newareja pawadit uš atlaida weemu.

Diplomu isdališčhanās ņeremonijā ņtarp zitām tureja runu weena Joshee tauteete, Pundita Namabai, bramina meita, iņņuhtita deht koti liberalām domam par ņeevešču audņinaščhanu; wina eeneħma Anglijā ņanskrita walodas katederi, nemdama dņihwu dalibu zihnā deht indeešču emanzipačijas. Josef Edse, kura mahzijušes ņu-Jorkā, praktiše kā ahrste Persijā, mišs Eddi — Sirijā, doktors Marija Susanna — Japanā. Āri Japanā, uš Sono Edses iničiatīwi, meħgina nodibinat ņeevešču klubu un wed zihnu deht ņeevešču teesibam.

Wiņi peewestee ņihkumi un ņkaitti runā pašči par ņewi. Wajadsēja atweħrt preekšč ņeeweetes tās aišpreedumu un neņinaščhanu dirwis, aiš kurām

wina tureja tiš ilgi aišlehtu, — un ta ņeidņas uš iņeju. Un ta preteņtiba, ar kaħdu wina eeguħņt ņawa horizonta paplaņchinaņchanu, ņaħt tã baidet wiħreeti, ka winiņh iņdomã wiņadus argumentus, ka ņeeweete ir ņemaka par winau gariga ņina. Bet, neņkatotees uš to, ņeeweete turpina eet uš preekņchu, ņoli pa ņolin, eekarodama arweeinu wairak un wairak ņew teeņibas. Bij, pateeņi, wiħreeņchi, kuri uš ņtahjãs kã ņeeweekhu aiņņtahwi; tã Dņchons Stjuarts Mills, Šharls Sekretans, Auguņts Bebelš, Šigginņons un ziti.

Uš jautajuunu, waj ņeeweete ir ņemaka buħtne, ņaliħdņinot ar wiħreeti, war atbildet tã: ņeeweekhu garigee ņpeħki weħl naw dabujuņchi peeteekoņchi attiħņtitees, kaħeħj liħdi iħim laikam newareja liħdņinatees wiħreetim. Preekņch ta ir wajadņigs ilgaks waj iħjaks laika ņpriħdis. Kã zilwekam, ņeeweetei ir teeņiba uš pilnigu briħwibu un wiņeem liħdņekkeem preekņch ņawu gariga ņpeħju attihņtiņchanas, kas ir no ņwara ne tiņai winas perņonigãš intereņs, bet ari wiņas tantas intereņs.

VI.

Seeweetes — filantropes.

Seeweeschu daschadas darbibas apraksts buhtu nepilnigs, ja mehs noklusetu par winau filantropiskam publem, sihmejotees us nabageem, behrneem, klimeem un wezeem.

Senajas Greqijas un Romas walstis nepafina labdaribu, lai gan wehl pirms kristigās tizibas pazehlās balsis wehrqu aissardsibai. Asijas tautas bij sčehligaka pret nelaimigajeem: wehl ilgi pirms Kristus dsimšchanas, Budha šludinaja tuwaku mihlestibu un wina mahzibai preekšsihmigi šekoja seeweetes. Jaina deriba atrodam seeweeschu labdaru wahrduš. Pehj tam šeko wešela šerija kristigās, ša pašauligās, ša ari muškenes, kuras wišu šawu dsihwi seedoja, ruhpejotees par nelaimigajeem. Dasčas no tam tika peeškaititas no tautas peešwehtajan; ša šwehta Radegonda, Elisabete, Katrina un Teresa. Ar laiku privata labdariba pahrwehtās par šabeedrišku un walsts labdaribu. Walsts usnehmās us šewis ruhpes par nabageem, šad šaprata, ša nabadšibas zehloni ir jameklē šozialajos apstahklos, alkoholišmā, prostituzijā un nos.edšibā. Nelaimigo behrnu škails, kuri tika atdoti netiklibai, peeauga beidsamajā dešmitu gadu laikā Parišē lihds 40,000. Bet šamehr reušlabošees ekonomiskee apstahkli, atleef tikai jihnitees ar šaunumu paliati-

weem (nepareiseem, pavirscheem, nepamatigeem) lihdsekteem, pee kureem peeder daschadi filantropiju weidi. Seeweetem ir ihpascha teekschanas us pehdejo. Bet preekšč tam, lai apšinigi nodarbotoš ar labdaribas leetu, seeweetem jaispehta eedsimtibas un higienas jautajumi, strahdneeku likumi, prosti-
tuzija u. t. t. Behz Amerikas peemehra, daudšas seeweetes usšahla zihnu ar alkoholišnu. Amerikānu un angļu seeweeshu atturibas beedriba, kura dibinata 1873. gadā, škaita 400,000 beedrus Saweenotās Valstis un 100,000 Anglijā. Behrnu aifardšiba, propaganda zeetumos, starp saldāteem un matroscheem — pee wiša ta tagad zentigi fehruščās seeweetes. Alkoholišms ir laidis dšiki šwas šafnes un teek uštarets šā no privatām un šabeedriškām interešem, tā — no otras pušes — no eedšihwotaju truhzibas, kuri zensčas aismirst, pateizotees alkoholam, wišas šawas ruhpes, nogurumu un ištakumu.

Depeezeeshamiba dot šchnabja weetā kaut šahdu wešeligu usjautrinašchanu, bij wispirms atšihša Skandinawijā, Anglijā un Schweizē, kur ir dibinatas atturibas beedribas kafejnizas, laštawas, tautas konzerti ar 25 zentu eeejas malšu. Šawras un Parises franzuseetes ari tagad dara mehginajumus šchai šinā. Bet lihdš ar to ir domats, šaprotams, ari par derigeem štrahdneeku dšihwokteem. Šcham noluhkam Londonē un daschās zitās angļu pilšehtās un Amerikā nodibinajās špezialas seeweeshu komitejas. Buhtu leeki usškaitit wišas dšemdetaju patweršmes, šiles un mahjoklus preekšč išt-

likteem behrneem, kas dibinati daščadās pilšehtās no ņeeweetem. Amerikā jau ņen ekņēte strahdneetēču klubi un teek dibinata kaļponu beedriba. Tahdā ņinā, ņilantropija wed pee perņonibas pamoņčanās žilwekā, pee lihdsīgu teeņibu un peenahkumu atņinas.

VII.

Seeweetchu itahwoklis pehz daičadu walitju likumeem.

Neņkatotees uņ ahtro ņeeweetchu iņgahhtibas pee-
augņchanu, neņkatotees uņ daudspuņigo ņeeweetchu
darbibu mahķķlas, pedagogikas, ruhņneeņibas un
ņilantropijas ņērā, — ņeeweetei naw balis teeņiba
ņabeedriņķās leetās, kas teeņchi atteežas uņ winas
likteni un peķnu. Wehl pahrņteidsōņchaki ir liķumi
par ņeewam un mahtem, pehz ķureem paleek winu
ņtahwoklis tāpat, kā agraļ apņpeeņsts, neņaņķanot ar
tagadeņām paraņcham. Gandriņķ wiņās walitis
ņeewa ir, pehz liķuma, padota wihra warai. Fran-
ņijā ņeeweete war buht par aiņbildni tikai ņaweem
behrneem waj behrnu behrneem. Seewai naw tee-
ņibas pahrđot ņawu ihpaņchumu, eeguht ko nebuht,
nemt dahwanas, weņt tirdņneeņibu un aiņstahwetees

pee teefas, ja wihrs nedod us tam šawu atwehli. Pat alga nepeeder šeewai pehz lifuma Seewai jafeko wihrām, fur ar wińšch tik eetu. Neustizibas gadijumā wina ir padota zētuma šodam no triu mehnešcheem lihdi diweem gadeem, bet wihrs par kopdšihwi ar zitu šeeweeti maksā tikai šodu no 100 — 200 fr. „Ja wihrs nošit šeewu waj winas mihtako, atrodot tos pee šewis mahjā nošee-guma weetā, tad tahda isturešchanās teef usklatita par attaišnoschanās zeenigu.“ Šķirichanās leetā ari wihreftis bauda leelafas teefibas, neka šeeweete.

Beļģijā un Holandē ir špehķā tas pats „Napoleona likums.“ Spanijā šeewa war atteiktees no wihra pawadišchanas juhras zetojumā un tai ir teefiba pahru aldit šawu il pašchumu. Schweizē tikai ar 1881. gada likumu šeeweete atšwabinajās no tam, ka wina lihdi wezumam atradās aishild-neežibā, kā nepilngadiga, un tagad šeewa war, ar wihra atkāju, wešt tirdšneežibu; no 1895. gada Gentes kantons dewa prezetām šeeweetem teefibu isleetot šawu peķnu pehz pašchu eeskateem. Pehz Bahzijas 1900. g. likumu nošazijumeem šeewa war pilnigi waldit par šawu ihpašchumu. Ta pašcha ihpašchumu teefiba us šawu peķnu ir, no 1874. g. šweedreetem un daneetem, lai gan beidšamās atrodas šem wihrefchu muhschigas aishildneežibas. Norwegijā nešen isnahza likums, pehz kura wihreftis, kuršch atštahj grufneju šeeweeti, ar kuru bijis šakaros, teef padots naudas šodam, eeflodšichanai zētumā, waj šoda darbam.

Kreewija katra pilngadiga šeeweete, kā ap-

prezeta, tā ari neprezeta, bauda wišas šawas pil-
 ſonu teešibas un nešaudè, apprezotees šawu ihpa-
 ſchumu. Wišas walštis, iſnemot Bełgiju un
 Œchweizi, ſeeweete war buht par leezineezi teešà
 (Franzija — pehž 1897. gada lišuma). Prezetas
 ſeeweetes ſtahwoklis Anglijà pamasaſam uſlabojees,
 un pehž 1886. gada lišuma winai teeſ nodroſchi-
 nats ihpaſchums, kuſſch ir eeguhts zaur darbu waj
 šà mantojumš. 1893. gada lišums dod wehl
 wairat neatkaribas prezetai ſeeweetei, dodot tai tee-
 ſibu noſleht kontraktus un taiſit testamentus.
 Beſ behrna atraitnei ir teešiba uſ miruſchà wihra
 mantu pat tai gadijumà, ja naw testamenta, bet
 ja wina ihpaſchums pahſneeds 500 mahrzinas
 ſterlinus, wina manto puſi no ta, waj weenu
 treſchdatu, ja winai ir behrns. Lihdš 1886. gadam
 mahtei nebij nekahdas lišumigas teešibas uſ ſaweem
 behrneeni. Kaš atteezas uſ laulato neuſtizibu,
 tad wina, pehž angtu lišumeem, neteeſ padota
 ſoda lišumam, neturot to par noſeegumu; to paſchu
 mehš redſam Œu-Zorkas walſti un Genſas kantonà.
 Wahzijà ahrlaulibas behrna tehwaſm jauſtur tee
 lihdš 16 gadu wezumam. Behrns, kuſſch dſimis
 ahrpus laulibas nes mahtes ſamilijas wahrdu, bet
 pehdejai (ziſ tas dihwaini!) naw uſ to lišumigas
 teešibas: wini peeder aiſbildnim. Meſleſchana
 pehž ahrlaulibas behrna tehwa teeſ peelaiſta ari
 Anglijà, Bełgijà, Œaweenotàs Walštis, Ungarijà;
 bet Franzija un Italija meſleſchana pehž tehwa
 un wina peeſpeeſchana uſturet behrnu — neteeſ
 no lišuma peelaiſta. Kreewija ahrlaulibas behrnu

teefibas pehdejā laikā stipri paplašchinatās un visu stahvolliis eewehrojami ušlabots. Beš tam, gadijuma, ja behrna wežali eedodas likumigā laulibā, pirms laulibas peedsihwotee behrni war tist adop- teti un war eeguht likumigo behrnu teefibas.

VIII.

Seeweeschu prašibas.

Prašiba pehž teefibam ir katras šabedribas materialās un garigās attihstibas un zilweku personas attihstibas dabiskās šekas. Personas apšina, nospeešta pirms no rupjā šisiskā špehla, šahka pehž tam pamasam pamoštees, pagehrot weenlihdšigas teefibas wišam zilweku buhtnem. To pašču war nowehrot ari šeeweeschu wehšturē, bet apšina modušēs wehl tikai pee šoti masa šeeweeschu škaita, šalihdšinot ar wišeem šeeweeschu eedšihwotajeem. Seeweeschu likumigās prašibas ir šekoščas:

Šikuma isnihžinašchana par šeewas „pašlaušibu“ wihrām.

Wihra un šeewas weenaldšiba, šihmejotees uš jautajumu par laulato neuštizibu.

Šilniga pilšonu teefibu atšihšchana prežetai

feeweetei.

Seewas ihpaſchuma neatkariba no wihra un teefiba feewai paturet ſawu petnu.

Zehwa un mahtes teefibu iſlihdſinaſchana.

Dot feeweetei teefibu buht par aiſbildni un leezineezi pee teefas.

Prezetas feeweetes teefibu aiſſtahweſchana neaprobefcho praſibas: feeweetei, ſtahwoſchai brihwâ kopdſihwê ar wihreeti, proſtituctai, ſtrahdneezei, komerſantei — wajaga atraſtees ſem likuma apſardſibas un baudit pilſomu teefibas. Soda peedſiſchana no feeweetes, kura nodarbojas ar proſtituziju un no wihreeſcha, kurſch iſleeto ſcho amatu, ſaſtop no wihreeſchu puſes ſtipru proteſtu, bet tomehr ichis lihdeſklis waretu pawahjinat proſtituzijas ſaunumu.

Daſchas walſtis ir jai dewuſchas feeweetem balſs teefibu pilſehtu, ſkolu un draudſchu preeſchſtahwju wehleſchanâs. Angleetes peedalaſ, ſkaitâ trihs, karaſa iſglihatibas komiſijas ſehdês un war tikt iſwehletas wiſâs weetejâs komiſijâs. Beſ tam weena feeweete nem dalibu ſabeedriſkâs uſfraudſibas komitejâ un peejas — ſtrahdneeku komiſijâ. Do paſchu ari redſam wiſâs anglu kolonijâs, daſchâs pat leelakâ mehrâ, neta paſchâ Anglijâ.

Bet ir wehl weena praſiba, ar kuru uſſtahjas feeweefchu ſtarptantiſkâ aſoziazija, un proti — praſiba pehz balſs teefibas likundoſchanaſ wehleſchanâs, kaſ ari tila nemts wehrâ daſchâs Amerikas walſtis un anglu kolonijâs Auſtrijâ.

Seeweefchu teefibu aiſſtahweſchanâ uſſtahju-

ichās un uistahjas daudī seeweetes. Tā XVII gadu-
 jūmtenī Gurnei kundse, kura šaraktijusi grahmatu par
 „Wihreēšha un seeweetes weenlihdjību“, XVIII ga-
 dušūmtena šahkumā — Meri Astel, Meri Wolstaun-
 kraft. No šchā laika seeweēšhu emanzipazijas peefriteji
 šahk maš pā masam wilft uš šawu puši šabeedriškās
 domas. Wahju un frantschu sozialisti uistahdijuschi
 weenā no šawas programās punkteem prašību pehž
 wihreēšhu un seeweēšhu weenlihdšigām teešibam un
 pehž seeweēšhu balšs teešibam. Daka deputatu Norwe-
 gijā, Holandē un Austrijā bij ar meēru dot seeweetei
 balšs teešību.

Franzija tagad ir wešela kompanija, kura ir par
 wehlešhanas teešibas došchanu seeweetem, un ir ša-
 stahdita programa preešch eefneegšhanas deputatu
 palatā. Luhk ir šchis programās tulkojums, kuru iz-
 nehman no 1903. g. „Seeweēšhu Skalendara“ (S.
 Hoppes isdots).

Seeweēšhu wehrdjība ap-
 špeešch wihreēšhu brihwibu.

Frantschu tauta šastahw no wihreēšheem un seewe-
 tem, kuri ir padoti weenadeem likumeem, un kuri
 maksā ari weenadus nodoklus. Buhdami weenadā
 mehrā atbildigi likuma preešchā un weenadu no-
 doklu maksātaji, wišeem frantscheem, beš dšimuma
 iščkiribas, ir teešibas uš šawu interešchu aistahwe-
 šchanu zaur peedalšchanos walšts pahrwaldibā.

§ 1. Wiši frantschi, tā wihreēšchi, tā ari
 seeweetes, ir lihdšigi likuma preešchā un bauda
 weenadas pilsoniškās un politiškās teešibas.

§ 2. Wehleschanas teešibai jabuht wispahrigai (t. i. to bauda lihdsigi kà wihreeschi, tà ari seewees-tes,) kura jaewed wihreeschu wehleschanas teešibu weeta.

§ 3. Konstituzijas zauruhkošchana no ša- pulžes, kura šastahdita no wihreescheem un seewee- tem. Wišu likumu zauruhkošchana un wišu šankzioneschana zaur referendumu, kurâ nem dalibu seewees, lihdsigi wihreescheem.

§ 4. Kara un meera jautajums, nazionalais budžets, teef lihts preekšhâ us balšošanu no abu dšimumu frantscheem.

§ 5. Zauktas školās. Lihdsiga peeejamiba garigai un profesionalai isglihtibai preekšch wišeem behrneem un tapat ari brihwa peeeja wišeem, beš dšinuma išchkiribas, wišâs weetâs un wišos ša- beedriškos darbos. Lihdsiga nowehrteschana lihdsi- gam darbam; pee lihdsiga darba lihdsiga alga preekšch wihreescheem un seeweeem.

§ 6. *Minotauru* walsts, kura ir tikai preekšch tam, lai nemtu nodoktus feltâ un ašinîs, teef apmainita ar *m a h t e s r u h p i g u* walsti, kura paredš un nodroščina pret breešmam un darbu katram darba špehjigam pilšonim, behrnu, širmgalwju, šlimu un kroptu apgahdašchanu.

Šfleetojot šinas par leetas štahwolli katrâ ruhpneezibas nosarê, walsts rihkojas pehz tam, lai šawahktu štrahdneekus, atwehlot nešpehzigeeem eenemt weetas šabeedribâ, kas ir peemehrotas wišu špeh- jâm, lihdsigi tam, kà armijâ tas teef šadalits pehz augumeem. Tehwiščki ruhpiğa walsts naw par

apšpeedeju un neaprobesho neweenam brihwibu, isnemot brihwibu nomirt badā.

§ 7. Nodoktu makša proporzioneli katra pilšona lihdsleem. Nodoktu isnihžinašchana us ehdamteem produkteem, nodoktu paleelinašchana us gresnuma leetam.

§ 8. Seeweeshu nastas parveeglinašchana, us kurām guk ruhpeš un atbildiba par zilweka dšihwi; katrai mahtei, — laulatai, waj nelaulatai, — teel pešpreesta atlihdšiba, šaukta „mahtes alga.“

§ 9. Obligatorišks kara deenešts preešch wihreescheem, — obligatoriška eewainoto kopschana preešch seeweetem. Teritorijaš apšardšiba teel uslikta wihreescheem. Šabeedriška usraudšiba teel usdota seeweetem.

§ 10. Personas brihwiba preešch abeem dšimuneem. Neaprobeshota teešiba domat un isšazitees mutiški un rakšiški.

§ 11. Besmakšas un bespartejiška teeša. Wiša teeša, walšts un šwehrinata teeša šastahw no wihreescheem un seeweetem.

§ 12. Beidsot, weenadas šabeedriškas priwilegijaš preešch wihreescheem un seeweetem, weenlihdsibas idejaš pastiprinašchana muhšu eestahdēs, dodot preešchroku tam, kaš ir deriģš un nepeezeešchams „iseem, pret patihkamu un to, kaš ir ne-wajadģiģš un peeejams tikai nedaudseem.

Behletaji! lai wairs neekšjetu blehdiba politika, wajaga isbeigt warmahzibu teešibās.

Ja jums pateesi apnizis redset, ka ignore

juhu prasības, ja juhs gribat, lai jaunā likumdošana radītu laimētu veģitūres progresā, pēēpēchat šavus deputatus pēēnemt šho programu: to jilwēka weenlihdjību, kas ir winas pamatā — ir katras republikas mehrtis; tapeh3 ka republikai un taijnibai jabuht jinonimeem.

Tomehr, jēewēechu leelakā datā ne tikai nēnem dalību šchai jihnā, bet pat protejtē pret teešibu pagehrejchanu, jēwīchti balis teešibu wehlešchan. S. Saweenotās Walstis nodibmajās pat antiwehlešchanas beedribas dehl jihnas pret liberalo štrahwu. Par wīšām weenaldisigaki pret jauno teešibu eeguhšchanu isturas, kā L. ekās, franzuseetes, un beedribas preekšch jēewēechu emanzipazijas aišstahwešchanas wehl ir Franziijā koti mas. Tomehr, pateizotees wīnu darbībai radās jau beidsamajos diwdesmitos gados daschi jēewēechu štahwokka ušlabojumi, ko weizīnaja, starp zitu, Marija Deresin, Botonje-Pjer kdsē, „Seewēechu solidaritates“ beedribas presidents Ponjons, „Frantschu jēewēechu teešibu ligas presidents Schmolš, augšchā pēeweitās programās šastahditaja Subertina Dler un ziti.

Sala wahrds.

Seeweetes loma nahkotné

Muslailku kulturelas zilwezes usdewums ir wihreeſcha un ſeeweetes, un tāpat ari wiſu ſchkiru un tautu tikumiſka weenlihdjiba. Un ſchini kopejā usdewumā leela loma peekriht ſeeweetei

Seeweete, apſpeesta no wihreeſcha, ilgi ſpeleja weenigi paſiwu lomu, kura no filoſoſeem tifa peelihdſinata paſiwitatei, kahdu iſrahda ſeeweefchu ola, atteezotees pret aktiwo ſpern atosoidu kopoſchanās aktā. Meaiſkarot daudſinato jatajumu par to waj ſeeweete ſtahw garigā ſinā ſemafi waj lihdſigi wihreetim, ſaziſim tikai, ka wineem lihdſigi jaſtrahdā kopejā dſihwē. Augta iſweidoſchanā mahte nem pat aktiwaku dalibu, uſka tehws. No tam ſaprotais, kahda ſwariga noſime preekſch wiſas zilwezes ir ſeeweefchu ſtahwoſka uſlaboſchanai, wiſam wiſnu eekarotām teeſibam un papildinaſchanai garigā tikumigā ſinā. Jo dſitaka buhſ ſeeweetem ſawa zilweziſkas zeenibas apſina, jo drihſaki tad rupjais fiſiſkaiſ ſpehſ padoſees garigajam un tad jo augſtaki pazelſees zilweze. Bet preekſch tam ir nepeezeefchama pilniga weenlihdjiba ſtarp wihreeti un ſeeweeti, un kà mahju, tā walſts dariſchanu iſdali-

ſchanu ſawâ ſtarpâ. Mehš gribam tizet, ſa tee
naw tikai tuſſchi ſapni: ſeeweete jau tiſ daudš pa-
nahluſi iſglihtibas, daſchadu profeſiju, ſabeedriſkās
darbibas lectâ, ſa war domat, ſa wina apſinaſees
ſawu lomū nahlotnē un ſelnigi to paweiſš.
Bareiſi, daudši mehginajumi ſchai ſinâ ir wehl
tikai lihdselki, bet ne mehrkiš; bet, tomehr, ari tee
paahtrina ſeeweetes atſwabinaſchānu. Zadomâ, ſa
reiſ peenahkš deena, kad ekonomiſkee apſtahki tik-
tahl uſlaboſees, ſa mahtem nebuhš wajadſigs ſawu
mahtes peenahlumu laiſkâ puhletees deht deeniſch-
kās pahrtikas nopelniſchānās, ſa taš noteet tagad:
walſtš uſnemſees uſ ſewim ruhpeš par mahtes
ſtahwoſli ar wiſam wina teeſibam, peenahkumeem
un ar wiſu atbildibu pret nahkſochām paaudſem.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309065911

Īnāhkūi « Prometeja » apgākībā :

Prof. A. A. ĪSHĒWA,

« « **Technika un** » » »
« « « **faimneeziba,** »
« **kā kulturas pamats.** »

Saturs : Wispahrejais tehnikas un faimneezibas eespaids ū kulturu. Tehnikas un faimneezibas eespaids ū teelibu. Tehnikas un faimneezibas eespaids ū līnatni. Faimneezikās dīlhwes atteezibas pret māhkīlu. Dīelzefu eespaids ū kulturu.

Tulkojis L I H D U M N E E K S.

Makiā 15 kap.

Generalkomīijā pee D. Seltina,
Rigā, Terbatas eelā № 20.